

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
РАДІОЕЛЕКТРОНІКИ

VII СТУДЕНТСЬКА МІЖВУЗІВСЬКА НАУКОВО-ПРАКТИЧНА
КОНФЕРЕНЦІЯ

«УКРАЇНСЬКА ПИСЕМНІСТЬ, МОВА, КУЛЬТУРА
В МИНУЛОМУ ТА СЬОГОДЕННІ»

09 – 10 грудня 2015 року

Харків – 2015

VII Студентська міжвузівська науково-практична конференція
«Українська писемність, мова, культура в минулому та сьогоденні» :
Зб. матеріалів конференції. – Харків : ХНУРЕ, 2015. – 92 с.

Видання підготовлено
кафедрою українознавства
Харківського національного університету радіоелектроніки

61166, Харків, пр. Леніна, 14 ХНУРЕ,
тел.: (057) 702-14-98
E-mail:clio@kture.kharkov.ua, ukrainozn@ukr.net

©Харківський
національний університет
радіоелектроніки (ХНУРЕ),
2015

ЗМІСТ

Секція 1.	5
Українська культура як складова розвитку світової культури	
АРХІТЕКТУРА СЛОБОЖАНЩИНИ В ХІХ – ПЕРШІЙ	6
ПОЛОВИНІ ХХ СТОЛІТЬ Антонюк М.В.	
РОЗВИТОК КУЛЬТУРНОЇ ВЗАЄМОДІЇ МІЖ УКРАЇНОЮ ТА	8
КРАЇНАМИ СХОДУ Будько А. О.	
КОБЗАРСТВО – КУЛЬТУРНО-ІСТОРИЧНИЙ	10
ФЕНОМЕН Войтенко О.О., Черкас Б.І.	
ДЕЯКІ ОСОБЛИВОСТІ БАРОЧНОЇ АРХІТЕКТУРИ В УКРАЇНІ	12
ХVII–ХVIII СТОЛІТТЯ Волков Є.Д.	
АСПЕКТИ РОЗВИТКУ СУЧАСНОЇ УКРАЇНСЬКОЇ КУЛЬТУРИ:	14
ПРОБЛЕМИ ТА НОВІ ТЕНДЕНЦІЇ Гайова А.Ю.	
ЧИННИКИ ФОРМУВАННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ	16
УКРАЇНЦІВ Голопич І.М., Миргород Д.	
НАЙВІДОМІШІ ПАМ'ЯТКИ АРХІТЕКТУРИ ЗАХІДНОЇ	18
УКРАЇНИ Даниленко Д.О.	
ДО ПИТАННЯ ПРО ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ	20
УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ЯК МОВИ НАУКИ ТА ІНФОРМАТИКИ	
Дудар В.В.	
ІСТОРІЯ РОЗВИТКУ МАТЕРІАЛЬНОЇ КУЛЬТУРИ В УКРАЇНІ	22
НА ПРИКЛАДІ КОВАЛЬСЬКОЇ СПРАВИ Євтушенко П.І.	
ЗБОРІВСЬКИЙ ДОГОВІР 1649 РОКУ: ПЕРШЕ ВИЗНАННЯ	25
КОЗАЦЬКОЇ ДЕРЖАВНОСТІ Закоморний Я.О.	
УКРАЇНСЬКИЙ КУЛЬТУРНИЙ СПАДОК НА ТЛІ	27
ГЛОБАЛІЗАЦІЇ Ільницький Д.М.	
ДО ПИТАННЯ ПРО ІСТОРИЧНИЙ РОЗВИТОК ТА КУЛЬТУРНІ	29
ОСОБЛИВОСТІ ГУЦУЛЬЩИНИ Крят В.В.	
ДО ПИТАННЯ ПРО КУЛЬТУРУ СЛОБОЖАНЩИНИ	31
Пікуль М.В.	
ВНЕСОК УКРАЇНСЬКОЇ ДІАСПОРИ У ФОРМУВАННЯ ТА	34
РОЗВИТОК ВІТЧИЗНЯНОЇ КУЛЬТУРИ Пуйда Б.Д.	
КУЛЬТУРА СЛОБОЖАНЩИНИ: ПІДХОДИ ДО ОСМИСЛЕННЯ	36
ФЕНОМЕНУ Рибальченко А.А.	
ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ ТА ЇЇ ВПЛИВ НА	38
УКРАЇНСЬКУ КУЛЬТУРУ Коваленко Е.А., Слепанська В.Д.	
КУЛЬТУРА СЛОБОЖАНЩИНИ У ХVII–ХІХ СТОЛІТТЯХ	40
Тихонов Я.В.	
ДО ЗАБУДОВИ СІЛЬСЬКОГО ЖИТЛА НА СЛОБІДСЬКІЙ	42
УКРАЇНІ Фундукян А.А.	
КУЛЬТУРА СЛОБОЖАНЩИНИ: УКРАЇНСЬКА ВЕСІЛЬНА	44
ЗВИЧАЄВІСТЬ: ВИТОКИ, ТРАДИЦІЇ Хист Л.В.	

ОСОБЛИВОСТІ КУЛЬТУРНОГО ПОБУТУ СЛОБОЖАНЩИНИ	46
Шаповалова К. Є.	
ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ ОСВІТИ Й НАУКИ НА СЛОБОЖАНЩИНІ В ХІХ СТОЛІТТІ	48
Шипілов Д.В.	
Секція 2.	51
Розвиток української мови: погляд крізь століття	
НЕВЕРБАЛЬНІ ЗАСОБИ МОВЛЕННЯ	52
Білокурова А.О.	
КОМУНІКАТИВНА СКЛАДОВА У ПРОФЕСІЙНІЙ КУЛЬТУРІ	55
Юриста Бурлака Д.А.	
СТАНОВЛЕННЯ УКРАЇНСЬКОЇ ПРАВНИЧОЇ ЛЕКСИКИ ЗА ЧАСІВ КИЇВСЬКОЇ РУСИ	57
Верховод В.В.	
ДО ПИТАННЯ ПРО ЕТИКЕТ ПРОФЕСІЙНОГО СПІЛКУВАННЯ	59
Голуб О.Ф., Крапивін В.С.	
РОЛЬ СУЧАСНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ВИКЛАДАННІ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ	61
Григор'єв В.	
ІСТОРІЯ ТА ОСОБЛИВОСТІ ДІЛОВОДСТВА В УКРАЇНІ	63
Гриньов Р.С.	
РОЗВИТОК УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ТА ПИСЕМНОСТІ	65
Давидов І.С.	
ДО ПИТАННЯ ПРО РОЛЬ МОВИ ДЛЯ КОНСОЛІДАЦІЇ НАЦІЇ	67
Дегтярьов А.Г., Ходус Д.В.	
МОРАЛЬНІ ЗАСАДИ ПРОФЕСІЙНОГО СПІЛКУВАННЯ	69
Долгополова М.О.	
ЕТАПИ РОЗВИТКУ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ	71
Дороган М.М.	
МОВНЕ ПИТАННЯ В УКРАЇНІ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ	73
Ємцов Н.П.	
ІСТОРІЯ УКРАЇНСЬКОГО СПРАВОЧИНСТВА	75
Жабко Б.	
ПРОБЛЕМИ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ	77
Земницький М.Д., Лагутін А.П.	
ПОЯВА ПИСЕМНОСТІ В СЛОВ'ЯН	79
Кірко О.С.	
ІСТОРІЯ ТА ОСОБЛИВОСТІ СУЧАСНОГО ДІЛОВОДСТВА	81
Котляр Л.В.	
ДО ПИТАННЯ ПРО СТАНОВЛЕННЯ ТА ЕТАПИ РОЗВИТКУ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ	83
Федорченко А.О., Душка А.В.	
УКРАЇНСЬКИЙ МОЛОДІЖНИЙ СЛЕНГ ЯК МОВНЕ ЯВИЩЕ	85
Холдоєнко А.В.	
ОСОБЛИВОСТІ МОВНОГО ЕТИКЕТУ СПІВРОБІТНИКІВ ОРГАНІВ ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ	87
Цебинога В.Ю.	
Цебинога О.Ю.	

Секція 1.
Українська культура як складова розвитку
світової культури

АРХІТЕКТУРА СЛОБОЖАНЩИНИ В ХІХ – ПЕРШІЙ ПОЛОВИНІ ХХ СТОЛІТЬ

Антонюк М.В.

Науковий керівник – к. філос. н., доц. Коваленко Е.А.

Харківський національний університет радіоелектроніки
(61166, Харків, пр. Леніна, 14, каф. українознавства, тел.: (057) 702-14-98)

E-mail: martinii@yandex.ru

This report focuses on architecture on a significant region of our country as Slobidska Ukraine. It analyzes the main stages of its development from 19th to the first half of the 20th centry. It views the role and importance of architecture in the development of the culture of this period and the most striking architectural examples.

Архітектура є невід’ємною частиною культури. Тому актуальність даної проблеми полягає в тому, що, вивчаючи вітчизняну архітектуру, ми краще розумітимемо розвиток нашого рідного краю протягом всієї історії та підвищимо наші знання в цій галузі в цілому.

Мета доповіді – проаналізувати головні стильові течії в архітектурі Слобожанщини в ХІХ – першій половині ХХ століть. А також висвітлити вплив цієї галузі культури на сьогодення.

Архітектура, як і будь-яка інша галузь культури, розвивається на основі досвіду попередніх поколінь та новосформованих поглядах. На Слобожанщині в ХІХ столітті на її розвиток значний вплив мала течія українського бароко та сформованого на Лівобережжі народного стилю, саме вони стали основою для архітектури в подальшому розвитку.

Загалом Харків та інші міста Слобідської України дають нам можливість познайомитися з багатьма архітектурними стилями ХІХ – початку ХХ ст. Одним з яскравих прикладів можна вважати пізній класицизм, який на Слобожанщині характеризувався античною системою створення форм, проте наповнених зовсім іншим змістом, також характерним є використання стереотипних прийомів і форм, не даючи розвиватись художньому мисленню. Дзвіниця Успенського собору, створена за проектом Євгена Васильєва та Андрія Тона, є чудовим зразком цих рис.

Значний вплив на архітектуру мав неовізантійський стиль. Він був орієнтований на візантійське мистецтво VI–VIII століть, найбільш виражений у храмобудуванні про це свідчать куполи, що мають приосаdkову форму і розташовані на широких низьких барабанах, опоясаних віконною аркадою, центральний купол мав найбільші розміри, в середині приміщення багато простору, завдяки відмові від великої кількості кімнат, що створює відчуття величі і захоплення, яскравий приклад – Благовіщенський собор у Харкові, побудований в 1901 році за

проектом Михайла Ловцова, що має легку псевдоготичну ярусну дзвіницю та опуклі куполи візантійського зразку [2].

Ще однією течією є псевдоруський стиль, який базується на використанні традицій давньоруського зодчества та народного мистецтва з елементами візантійської архітектури, найкраще проявлений в храмобудуванні другої половини XIX століття.

Досить високого розвитку досягнув неоренесанс, головними рисами якого є тяжіння до симетрії, раціональний розподіл фасадів, вікна та двері мають форму арок, спостерігаються риси античності, зокрема постановкою реалістичних людських скульптур в динаміці. Гарними прикладами даного напрямку є Земельний банк у Харкові, Харківська державна наукова бібліотека ім. В. Короленка, головний корпус Юридичної академії ім. Я. Мудрого, Будинок вчених, Палац культури міліції, Церква Різдва Богородиці які побудовані за проектами Олексія Бекетова [1].

Значну увагу заслуговує такий модерний стиль як конструктивізм. Головними рисами цього стилю є раціональна доцільність, економність та лаконізм у засобах вираження, використання залізобетону, що відповідало промисловим настроям. Чітко вираженим прикладом даної течії є будівля Держпрому у Харкові, побудована в 1928 році за проектом трьох архітекторів: Сергія Серафимова, Самуїла Кравця, Марка Фельгера.

Слід згадати про витoki архітектурного стилю ампір, в перекладі з французької імперний, що пояснюється тяжінням до строгої величі та помпезності, холодної елегантності і обов'язкового прагнення звеличення, нерідко зустрічаються елементи давньоримської культури, наприклад аркова форма, використання лаврових вінків та інше. Найкращим зразком є Дзеркальний струмінь побудований в Харкові на честь перемоги в 1947 році за проектом В.І. Коржа.

У зв'язку з деструктивними процесами в XX столітті більшість пам'яток була знищена або змінена, тому помітні певні доповнення та осучаснення, але вкладені зусилля та майстерність митців простежується і зараз. Архітектура Слобожанщини дає нам змогу насолоджуватися красою та різноманітністю використаних форм та стильових прийомів, вона є взірцевою для архітекторів нашого часу, хоча вони вносять до проектів певні доповнення, йдучи в ногу з сучасністю.

Література

1. Давидич Т. Стили в архитектуре Харькова – Харків: «Нова Літера», 2013. – 164 с.
2. Лейбфрейд А., Полякова Ю. Харьков. От крепости до столицы: Заметки о старом городе. – Харків: «Фолио», 2004. – 335 с.

РОЗВИТОК КУЛЬТУРНОЇ ВЗАЄМОДІЇ МІЖ УКРАЇНОЮ ТА КРАЇНАМИ СХОДУ

Будько А.О.

Науковий керівник – ас. Махоніна О.Г.

Харківський національний університет радіоелектроніки
(61166, Харків, пр. Леніна, 14, каф. українознавства, тел.: (057) 702-14-98)

E-mail: floraan@rambler.ru

Ukraine carries out wide cultural and policy with many countries. In this article I describe the fruitful cooperation of the Ukrainian nation and Asian nations in particular China, Japan and South Korea. Each of the countries has multifaceted cultural heritage, their customs and traditions. Therefore, based on facts and conducted research, I can confidently say that thanks to the original culture Ukraine and tolerance Japanese, Chinese and Koreans, these nations will gain even higher level of spiritual development in the future.

Коли говорять про українську культуру за кордоном, то насамперед згадують про достатньо велику діаспору українців в Росії, Польщі, Канаді, США і т.д. І, на жаль, мало уваги приділяється розвитку української культури в країнах Далекого Сходу, таких як Китай, Японія і Південна Корея. Саме тому в даній роботі я спробую розкрити тему взаємодії української та східних культур.

Якщо досліджувати розвиток україно-китайських стосунків, то варто згадати подію 24 серпня 2013 року – відкриття першого Українського Культурного Центру в Китаї. Ця подія стала культурною віхою у житті та взаєминах обох країн. З метою задоволення культурних і естетичних інтересів громадян України й Китаю в Центрі регулярно проводяться різноманітні виставки та фестивалі, музичні концерти, покази модельних колекцій українських дизайнерів, презентації.

15 жовтня 2015 року Міністр культури України В'ячеслав Кириленко провів зустріч із заступником Міністра культури Китайської Народної Республіки Дін Веєм. І вже в 2016 році планується провести Дні української культури в Китаї. Як наголосив Кириленко, «Україна зацікавлена в тому, аби показати китайському народу нові риси української культури».

Другою східною країною, з якою відбувається процес культурної взаємодії, є Японія. Одним із ключових аспектів повноцінної розбудови двосторонніх україно-японських відносин залишається співпраця у галузі культури, яка, зокрема, зосереджена на проведенні в Японії культурно-мистецьких заходів за участю як українських, так і японських діячів мистецтва. Так, 19 жовтня 2014 року українська громада в Японії організувала та провела Перший український фестиваль «Український День» у Токіо. Фестиваль провели у центральному регіоні Японії – Канто.

На перші українські фестивали у центральній Японії зібралися близько 500 гостей, серед них – українці, японці, росіяни, французи, індійці, чилійці та громадяни інших країн. Організатори мали на меті відкрити гостям нове про Україну і українців і їм це цілковито вдалося.

На постійній основі Японію з гастролями відвідують відомі українські музичні та театральні колективи, молоді талановиті українські музиканти та діячі мистецтва. Однією з найяскравіших подій у культурному житті Японії за участю артистів нашої держави є щорічне гастрольне турне «перлини» українського мистецтва – Національної опери України ім. Т.Г. Шевченка.

Третьою, але не останньою східною країною, з якою Україна має плідні стосунки у сфері культурного розвитку є Республіка Корея. За 20 років з часу встановлення дипломатичних відносин між Україною та Республікою Корея докладено чимало зусиль для розбудови повномасштабного співробітництва у сферах культурної взаємодії. На сьогодні значна кількість українських і південнокорейських вищих навчальних закладів активно співпрацюють, активізують студентські та наукові обміни. Важливим кроком стало створення 2009 року в одному з провідних вчз Республіки Корея – Університеті іноземних досліджень «Ханкук» – першої в країні кафедри українських досліджень, де близько 80 корейських студентів вивчають українську мову, історію та культуру.

Упродовж останніх років спостерігається активізація участі представників України у щорічних міжнародних культурних і мистецьких заходах, які відбуваються у Кореї. Зокрема, знаковою подією стало проведення 6–8 листопада 2012 року перших в історії двосторонніх відносин «Днів культури України в Республіці Корея».

Я вважаю, що подібні заходи, які проводилися, і проводяться в східних країнах – це місток зближення наших країн, кожна з яких має багатогранну культурну спадщину, свої звичаї та традиції. Культурна взаємодія – це можливість показати найкращі твори української культури та мистецтва та ознайомитися із самобутніми культурами східних країн, а також паралельно відчутти менталітет і дух Далекого Сходу.

Література

1. Зарубіжні українці. Етнографічний довідник. – К. : Україна, 1991. – 256 с.
2. Львівська газета – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : URL : <http://www.gazeta.lviv.ua/news/2014/10/21/35572>.
3. Міжнародна громадська організація «Культурно-дослідницький центр України та Китаю «Ланьхва» – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : URL : <http://lanhua-ua.org/proekty/vidkryttya-pershoho-ukrajinskoho-kulturnoho-tsentru-v-kytaji/>
4. Українська культура: історія і сучасність : Навч. Посібник / За ред. Черепанової С.О. – Львів : Світ, 1994. – 456 с.

КОБЗАРСТВО – КУЛЬТУРНО-ІСТОРИЧНИЙ ФЕНОМЕН

Войтенко О.О., Черкас Б.І.

Науковий керівник – к.і.н., доц. Бадєєва Л.І.

Харківський національний університет радіоелектроніки
(61166, Харків, пр. Леніна, 14, каф. українознавства, тел.:(057) 702-14-98)

E-mail: oleh.voitenko@nure.ua, borys.cherkas@kture.edu.ua

In modern conditions it is important to remember and to know about cultural traditions and customs of the Ukrainian nation from the very beginnings. One of the most distinctive features of Ukrainian culture is kobzarstvo. Kobza-players maintained the spiritual gene pool of the people, awoke national consciousness, passed millennial wisdom, revealed the truth of life, called for the activity and fight against evil for centuries. The report examines the history of kobza art as part of the history of culture of Ukraine, describes the main stages of development of kobza art, the repertoire and the life of kobza-players.

Мета роботи – показати, що кобзар – це носій народних ідеалів, потаємних дум і сподівань, вихователь народного світогляду, глашатай правди і свободи, що завдяки пісням кобзарів історія і душа українського народу.

Актуальність теми обумовлена тим, що мистецтво кобзарів є надзвичайно широкою палітрою української національної культури. Воно вимагає глибокого дослідження і чітко визначення. В наш час кобзарське мистецтво не втрачене, воно стало складовою частиною народних масових свят, перейшло на сцени театрів і будинків культури, воно не забуте, бо справжнє мистецтво невмируще.

Кобзар – український народний музикант, хранитель і передавач епічної традиції у формі історичних пісень, дум, релігійних піснеспівів, а також казок та переказів, супроводжуваних грою на кобзі, лірі або бандурі.

Кобзарство бере свій початок у добі язичництва. Якщо волхви записували стародавні перекази, міфи, то тих, хто грав на щипкових інструментах і під їхній супровід виконував старовинні епічні твори, вважають прототипами кобзарів, бандуристів, лірників.

Значення народних співців було надзвичайно велике для розвитку людства, особливо в дописьмову епоху. Адже саме вони зберігали і передавали поколінням найважливіші знання про минуле і світогляд їхніх предків у найдоступнішій формі, яка легко запам'ятовується.

Кобзарство своїм корінням сягає часів Київської Русі.

Наприкінці XVII ст. спостерігається деякий занепад кобзарського мистецтва. Поступово кобзу витісняють більш удосконалені інструменти. Кобза в ці часи опиняється в руках народних музикантів, незрячих старців.

Народні кобзарі-сліпці донесли кобзу, а також кобзарські думи і пісні разом із старовинними кобзарськими традиціями до наших днів.

Вже в XVI ст. кобзарське мистецтво було поширене на всіх українських землях. Побутувало кобзарство переважно в таких регіонах:

1) гетьманщина; 2) наддніпрянщина; 3) слобожанщина.

З кінця XVIII ст. кобза стає інструментом убогих калік, що її допомогою випрошують собі милостиню. Серед цих сліпих кобзарів особливо відзначились такі, як Андрій Шут, Іван Крюковський, Федір Холодний, Архип Никоненко. Творчість їх припадає на XIX століття.

Одним із найвидатніших кобзарів у XIX ст. був Остап Вересай. Він народився на Полтавщині у сім'ї кріпаків. Осліп у 4 роки. Сам удосконалював майстерність гри на кобзі, поповнював репертуар. Мав сильний красивий голос, співав з експресією, мав багатий репертуар. До нього входили думи «Буря на Чорному морі», «Втеча трьох братів...», «Бідна вдова і три сини», «Проводи козака», «Сокіл і Соколята», сатиричні пісні «Нема в світі правди», «Дворянка», «Хома та Ярема» тощо. За великі досягнення український народ увіковічив його ім'я: в селі Сокиринцях, на батьківщині О.Вересая, відкрито музей та встановлено бронзовий пам'ятник митцеві. А в Києві одну з вулиць названо ім'ям Остапа Вересая.

У наші часи кобзарі також продовжують славні традиції попередників. Створюються кобзарські школи. Наприклад, у с. Стрітівці на Київщині було відкрито Республіканську школу кобзарського мистецтва.

Таким чином, у процесі дослідження виникнення, розвитку і поширення кобзарства в Україні, стає зрозуміло, що кобзарське мистецтво українського народу належить до унікальних явищ у світовій культурі, що воно в минулому відіграло дуже важливу роль, оскільки впродовж віків було тісно пов'язане з визвольною боротьбою українського народу. Кобзарі завжди виступали порадиниками людей, в горі і radoцax йшли пліч-о-пліч зі своїми співгромадянами, закликаючи їх до боротьби за краще життя. Своїми піснями кобзарі сприяли пробудженню національної свідомості українців.

Література

1. Вертій О. Український Гомер (Життя і творчість Остапа Вересая) Українська мова та література в школі / О.Вертій – К., 1991. – 36 с.
2. Жеплинський Б. Коротка історія кобзарства в Україні / Б. Жеплинський – Львів : Край, 2000. – 195 с.
3. Кирдан Б. Народні співці-музиканти на Україні / Б. Кирдан, Л. Омельченко, – К., 1980 – 180 с.
4. Колесса Ф. Мелодії українських народних дум. / Ф. Колесса – К. : Наукова думка, 1969 – 598 с.
5. Лавров Ф. Кобзар Остап Вересай / Ф. Лавров – К.: АН УРСР, 1955. – 100 с.

ДЕЯКІ ОСОБЛИВОСТІ БАРОЧНОЇ АРХІТЕКТУРИ В УКРАЇНІ XVII–XVIII СТОЛІТТЯ

Волков Є.Д.

Науковий керівник – к. філос. н., доц. Коваленко Е.А.

Харківський національний університет радіоелектроніки
(61166, Харків, пр. Леніна, 14, каф. українознавства, тел.: (057) 702-14-98)
E-mail: renko7114@gmail.com

The social conversions of XVII–XVIII centuries have affected Ukrainian culture. During this period were developed many new styles and currents, of them being Baroque, that played a very important role in rebuilding of Ukrainian culture. The report reviews the features of the Ukrainian baroque of XVII–XVIII centuries.

Соціальні перетворення XVII–XVIII століття суттєво вплинули на українську культуру. Виникають нові напрями, стилі, течії. Одним із яскравих прикладів став саме стиль бароко. Значення цього архітектурного стилю було досить важливим для розбудови української культури, а його наслідки позитивно позначилися і на особливостях майбутньої вітчизняної культури, тому розгляд українського бароко є достатньо доцільним і актуальним.

Мета доповіді – розглянути особливості архітектурного напрямку українського бароко XVII–XVIII століття.

Період другої половини XVII–XVIII століття став переламним моментом в історії України та її культури. Наслідки народно-визвольної війни 1648 року сприяли відродженню української державності та розвитку культури.

У цей час під впливом західноєвропейської культури в українській культурі формуються нові напрями, стилі та течії. Найяскравішим прикладом стає бароко, зокрема його архітектурний стиль. Одним із авторів цього стилю в Україні став італійський архітектор Джакомо Бріано.

У Західній Україні стиль бароко зберігав західноєвропейські форми, а в Центральній та Східній був модифікований завдяки місцевим рисам, набув назви козацького бароко [1, с.48]. Різниця між цими двома напрямками в основі одного стилю яскраво виявляється в архітектурі XVII століття.

Козацьке бароко у вітчизняній архітектурі позначається особливістю сполучення українських тринавних церков із західноєвропейською базилікою. Стиль бароко знайшов втілення в архітектурі Києва, Чернігівщини, Слобожанщини, Придніпров'я. Справжніми шедеврами світової архітектури є українські барочні споруди – Софійський і Михайлівський Золотоверхий собори (перебудовані) в Києві, Хрестоздвиженський у Полтаві, Покровський у Харкові, церква Катерини в

Чернігові, та інші [2, с.186].

Пам'ятники української барочної архітектури збереглися й у Західній Україні. Переважали західноєвропейські зразки бароко втілені в замках-палацах, що збереглися в руїнах споруд Збаража, Бережан, Підгірців, в римо-католицьких храмах Львова, Перемишля, Кам'янця. Яскравим прикладом є собор святого Юра у Львові (1747–1762 р.).

Також у різних регіонах України в барочній архітектурі використовували технології дерев'яного будівництва.

В останні десятиліття XVII – першій половині XVIII століття в українській архітектурі зросла увага до світських споруд. Споруджувалися будівлі для магістратів, шкіл, колегій, військових канцелярій, друкарень, оборонні зміцнення, палаци старшини, а також житлові будівлі. Наприкінці XVII століття у Чернігові постали будівля колегіуму та будинок полкової канцелярії. Визначною спорудою став перший поверх корпусу Києво-Могилянської академії. Кошти на його будівництво надав гетьман І. Мазепа.

У цей період в Україні працювало багато архітекторів-іноземців, зокрема німецький архітектор Йоган Шедель, що спорудив другий поверх з церквою для Києво-Могилянської академії, дзвіниці Києво-Печерської лаври і собору Святої Софії, а також італійський архітектор Растреллі – автор проекту Андріївської церкви та Марінінського палацу в Києві.

Серед вітчизняних митців особливо відзначилися Іван Григорович-Барський, автор деяких споруд Кирилівського монастиря, Покровської церкви і церкви Миколи Набережного, Степан Ковнір та інші.

Таким чином, ми можемо стверджувати, що доба бароко залишила помітний слід в історії української архітектури і була потужним поштовхом для розвитку української культури в цілому. В цей період було побудовано та оновлено багато визначних для нашої історії споруд. Також, епоха бароко ознаменувала зародження меценатства, яке набуло свого розквіту пізніше у XVIII–XIX столітті. З'являються перші паростки української архітектурної стилістики, які згодом потрапляють до Європи та Російської Імперії, а в Україні впливають на сучасні архітектурні стилі.

Література

1. Гривнина А.С. Мистецтво XVII ст. в Західній Європі та Україні / А.С. Гривнина. – М. : Мистецтво, 1964 – 88 с. 2. Енциклопедії українознавства / Ред. В. Кубійович. – Львів, 1993. – Т. 2.– 400 с.

АСПЕКТИ РОЗВИТКУ СУЧАСНОЇ УКРАЇНСЬКОЇ КУЛЬТУРИ: ПРОБЛЕМИ ТА НОВІ ТЕНДЕНЦІЇ

Гайова А.Ю.

Науковий керівник – ас. Махоніна О.Г.

Харківський національний університет радіоелектроніки
(61166, Харків, пр. Леніна, 14, каф. українознавства, тел.: (057)702-14-98)
E-mail: anastalen@gmail.com

The problem of the development of Ukrainian culture is rather burning nowadays. Because there are a lot of problems and aspects which are slowing our spiritual evolution. This report will show all the positive and negative aspects of our modern culture .It also shows the methods which can help us to solve all the problems and to save our achievements.

У розвитку культури, як і у всьому іншому, є завжди як досягнення, так і проблеми. Важливим чинником розвитку сучасної культури є суцільна комп'ютеризація майже всіх сфер матеріального і духовного життя людей.

Найбільш активно розвиваються сьогодні процеси масової комунікації і, зокрема, інформатизації. Інтенсивно проникають нові інформаційно-комунікаційні технології і в сферу культури, відкриваючи перед нею абсолютно нові горизонти розвитку, які повинні бути побачені, зрозумілі і освоєні. У галузі мистецької освіти нові комп'ютерні засоби розширили можливості комунікації та отримання інформації: створюються віртуальні музеї, віртуальні дитячі картинні галереї, проводяться дитячі конкурси в Інтернеті, створюються спеціальні культурно-просвітницькі програми, а також програми дистанційного навчання малювання і прикладній художній творчості.

Також з'являються нові форми та жанри мистецтва. З часом усе змінюється, тож з'являються нові потреби, вимоги, думки, а отже, і жанри мистецтва. Серед нових жанрів найвідоміші: перформативне мистецтво; графіті (під графіті розуміють будь-які неофіційні публічні тексти, разом із сучасними; піщані скульптури та картини; картини, написані частиною тіла або біологічними речовинами; 3D-малюнки (об'ємні малюнки).

Також на розвиток культури позитивно впливає повернення на Україну творів, архівів й інших культурних цінностей, які з різних причин було вивезені за кордон. Серед повернень останніх років – безцінні рукописи Тараса Шевченка, які зберігалися в Українській Вільній Академії Наук у США і у березні 2007 року були представлені київській громадськості. За активного сприяння та безпосередньої участі відомої дослідниці Тамари Скрипки повернувся і архів Лесі Українки та її родини, вивезений під час Другої світової війни сестрами поетеси.

Важливу роль відіграють традиційні контакти у сфері культури нашої держави з українською діаспорою у світі. Позитивне значення має долучення України до низки міжнародних правових актів у сфері свободи культурного обміну та збереження культурної спадщини.

Якщо розглядати негативні аспекти розвитку, то на першому місці стоїть проблема фінансування. Світовий досвід показує, що будь-яке послаблення уваги до культури, спроби заощадити на ній кошти негайно призводять до непоправних втрат в усіх галузях духовного життя. У складному становищі останнім часом перебувають заклади культури, бібліотеки, музеї та інші культурні об'єкти державної власності як в центрі, так і на місцях.

Важливою проблемою залишається й поповнення музейних фондів, колекцій творами сучасних майстрів мистецтва. Сьогодні держава не виділяє достатніх асигнувань на їх придбання, частіше їх скуповують приватні особи, зарубіжні шанувальники українського мистецтва.

Посилюється проблема бездуховності. Вона виражається в приземленості, аморальності, меркантильності, низькому рівні культури. Найчастіше в гонитві за всілякими матеріальними благами людина забуває про вищі людські цінності та ідеали. Саме над феноменом духовності сьогодні повинні замислюватися політики, управлінці, науковці, освітяни. Нині перед українським суспільством стоїть ключове завдання: відродити любов до Батьківщини на основі вічних духовних цінностей українського народу.

Остання, але не менш важлива проблема – це книговидання. У середньому кількість примірників вітчизняної літератури щорічно знижується на 10 % і вже досягла найнижчого показника в Європі – одна книга на людину в рік. На думку видавців, це пояснюється відсутністю державної підтримки книговидання.

Отже, ми маємо дійсно велику кількість проблем, які потребують негайного вирішення, шляхом їх пізнання та поглиблення в них, одночасно не торкаюсь до позитивних аспектів розвитку. У нас є сприятливі умови для подальшого розвитку культури, безліч культурних цінностей. Залишається лише пізнавати, зберігати те що вже є та пізнавати нове.\

Література

1. Гриценко О. Культурна політика: Концепції й досвід : навч. посіб. / О. Гриценко. – К. : Ін-т держ. управ. і самовряд. при Каб. Міністрів України, 1994. – 60 с.

2. Державна політика у сфері культури: проблеми та напрями здійснення в сучасних умовах. Суспільні реформи та становлення громадянського суспільства в Україні : матеріали наук.-прак. конф. за між

нар. участю (30 трав. 2001 р., Київ / Редкол.: В. І. Луговий (голов. ред.) та ін.: у 3 т. – К. : Вид-во УАДУ. – 2001. – Т. 2. – 352 с.

3. Огнев'юк В.О. Освіта в системі цінностей сталого людського розвитку / В. О. Огнев'юк. – К. : Знання України, 2003. – 450 с.

4. Соціокультурні чинники розвитку інтелектуального потенціалу українського суспільства і молодь: наук. пр. та матеріали конф. Вип 1. / В. Андрущенко (голов. ред.). НАН України. – К. : Знання, 2001. – 780 с.

4. Огнев'юк В.О. Освіта в системі цінностей сталого людського розвитку / В.О. Огнев'юк. – К. : Знання України, 2003. – 450 с.

5. Українське книговидання. Стан і проблеми [Електронний ресурс]. – Режим доступу : URL : <http://sd.net.ua/2010/07/16/ukrayinske-knigovidannya-stan-i-problemi.html>

ЧИННИКИ ФОРМУВАННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ УКРАЇНЦІВ

Голопич І.М., Миргород Д.

Науковий керівник – ст. викл. Голопич І.М.

Харківський національний університет внутрішніх справ
(61080, Харків, пр. 50-річчя СРСР, 27, каф. українознавства,
тел.: (057) 73-98-391)

E-mail: golinna@mail.ru

Ukraine is going through difficult historical, political and economic times, and the question of national identity is very relevant in our society. In particular, we must pay attention to the factors that influence the formation of identity. Only the interaction of all these factors: subjective and objective, spiritual and moral, of civic awareness and identity of each societies representative, collective thoughts and personal feelings of patriotism, linguistic identity and socio-cultural of identity, organized actions of the nation in the interests of the country – will be leading Ukraine to progress, prosperity and recognition worldwide.

Проблема національної ідентичності завжди була досить популярною серед української наукової спільноти. Це зумовлено, з одного боку, тим, що визначення української ідентичності може бути певним теоретичним засобом створення національної держави, ще одним ідеологічним кліше, за допомогою якого ті чи інші політичні сили вибудовують нові аргументи у боротьбі за владу. З іншого боку, теоретичне вирішення цієї проблеми допомагає висвітлити справжній національний інтерес, усвідомлення якого

є необхідною компонентою розвитку українського суспільства, спроможного обумовити його життєздатність.

Отже, проблема національної ідентичності завжди була досить важливою та актуальною, а в нинішні часи вона тільки загострилася. Останні історичні та політичні події в Україні стали поштовхом для національного пробудження. Революція гідності, Анексія Криму та війна на сході України супроводжувались дуже болючими, але, разом з тим, дуже важливими за розмірами і наслідками процесами націодержавотворення та посилення самоідентифікації українців.

Треба визнати, що у пострадянські часи переважна більшість українців пасивно реагувала на те, що світоглядні засади, які переважали у суспільстві, навіювались або нав'язувались штучно структурами влади. Людей примушували розуміти оточуючу дійсність та всі процеси, які відбувались у країні, крізь призму запрограмованих світоглядних орієнтацій. На жаль, багатьом представникам українського суспільства було набагато простіше прийняти вже існуючі світоглядні позиції, ніж самим визначатися з життєвими цінностями і нести відповідальність за свій вибір. Такі люди звикли думати і приймати оточуючу реальність так, як їх вчили батьки у дитинстві або «тому що всі так роблять», або «так треба». Тому для українського суспільства було характерним таке явище, як світоглядний конформізм – «некритичне прийняття і слідування пануючим поглядам, що формуються під впливом пропаганди, страху, імперативів внутрішньогрупової солідарності, пересічної установки слідувати стереотипам і стандартам, що соціально заохочуються» [1]. Але, при цьому слід зауважити, що в кожному суспільстві існують особистості, на світогляд яких, не впливає тиск загальноприйнятого, і тоді вони створюють інші соціальні угруповання, течії, які поширюють нові погляди, думки та світоглядні уявлення.

Так формувався світогляд українців у стані відносної стабільності та спокою. А в умовах війни та стресу, коли з'явилась загроза втратити свою незалежність і країну, відбувся прорив у свідомості. Можливо, цей прорив відбувся завдяки інстинкту самозбереження. Україну накрило хвилино нечуваного патріотизму, чітко проявилась національна ідея, яка впливає на формування національної ідентичності українців. Тут звісно не обійшлося без головних складових національної свідомості – історії, культури, духовного надбання, які різко набули неабиякої популярності. При цьому матеріальний фактор відійшов на другий план, бо це речі, які не можна вимірювати лише доходами та іншими економічними показниками. Ніколи, приміром, музей Ватикану не окупить вартості того, що в ньому знаходиться. Ці речі мають іншу цінність, в них інше призначення.

Нині досить важливим чинником для формування національної свідомості є вільний доступ до різних засобів поширення інформації

(телебачення, радіо, газет, інтернету тощо), кожен українець має змогу щоденно спостерігати усі важливі події, що відбуваються в Україні та світі, і робити певні висновки. Така інформація є «вагомим фактором формування цінностей, світоглядних орієнтацій, уявлень про належну поведінку і спосіб мислення взагалі» [2].

Національна ідентифікація передбачає взаємозалежність суб'єктивного та об'єктивного, духовного та морального, громадянської свідомості та самоідентифікації кожного окремого представника суспільства, колективної думки та особистого відчуття патріотизму, мовної ідентифікації та соціокультурної самоідентифікації, бо тільки взаємодія всіх цих чинників та організовані дії всієї нації в ім'я інтересів країни можуть привести країну до прогресу, процвітання та визнання на світовому рівні. На цьому етапі формується національна ідентичність, яка стає проявом цілісності суспільних прагнень, унаочнених в організації влади, яка забезпечить збереження традицій суспільства, форм внутрішнього ладу, індивідуальних свобод [3].

Література

1. Бойко А.І. Світоглядні орієнтації пострадянської людини (соціально-філософський аналіз)/ – Автореф. дис. ... канд. філос. наук: 09.00.03 / Бойко Анжела Іванівна. – Південноукр. держ. пед. ун-т ім. К.Д.Ушинського. – О., 2002. – 19 с. – укр.
2. Семигінівська Т.Г. Вплив глобалізації на мову як аспект культури суспільства / Т.Г. Семигінівська // Вісн. Сум. держ. ун-ту. Сер. Філол. науки. – 2007. – 2, № 1. – С. 45–49. – Бібліогр.: 9 назв. – укр.
3. Потелло Н., Нерух Н. Про мовну ідентифікацію у суспільному середовищі України. – Режим доступу: <http://www.ualogos.kiev.ua/category.html?category=5>

НАЙВІДОМІШІ ПАМ'ЯТКИ АРХІТЕКТУРИ ЗАХІДНОЇ УКРАЇНИ

Даниленко Д.О.

Науковий керівник – ас. Махоніна О.Г.

Харківський національний університет радіоелектроніки
(61166, Харків, пр. Леніна, 14, каф. українознавства, тел.:(057)702-14-98)

E-mail: dinkadanko@gmail.com

In modern Ukraine there are many people that don't know its own real history. It is important to help them, to tell about our architecture and different historical monuments. We forgot our historical root. So, for our best future, we should sometimes to remember all the way that we gone together.

Пам'ятки архітектури завжди вважалися однією із найважливіших складових культури. Жодна людина не може вважати себе достатньо освіченою та духовно збагаченою без знань у цій галузі. Будь яка людина, незалежно від того, де вона проживає, має знати архітектурні пам'ятки своєї Батьківщини, адже вони є матеріальним підтвердженням культурного розвитку країни, її видатного минулого, та можливості світлого майбутнього. В Україні є багато перлин архітектурної спадщини, які є доказом історичних та духовних досягнень наших співвітчизників. Велика кількість цих пам'яток припадає на Західну Україну. Культурними центрами там вважаються Львів, Галич, Кам'янець-Подільський, Волинь, Луцьк.

До найвідоміших та знакових пам'яток архітектури можна віднести такі:

- 1) Білгород-Дністровська фортеця XIII–XV століть, одна з найбільш збережених пам'яток України.
- 2) Підгорецький замок у Львівській області, споруджений у стилі епохи Відродження у 1635–1640 рр.
- 3) Одне із семи чудес України – Хотинський замок, будівництво кам'яних укріплень якого прийнято пов'язувати з ім'ям Данила Галицького.
- 4) Кам'янець-Подільський замок-фортеця, споруджений у XI ст. та добудований у XVI ст.
- 5) Острозький замок, побудований на пагорбі. Раніше там було дерев'яне укріплення, але воно було зруйноване у 1240-х рр.
- 6) Резиденція митрополитів Буковини і Далмації. Внесений до списку Всесвітньої культурної спадщини ЮНЕСКО.
- 7) Львівський національний університет імені Івана Франка – один з найстаріших університетів у Східній Європі.
- 8) Каплиця Боїмів у Львові, яка була зведена за проектом вроцлавського будівничого Андрія Бемера у 1615 році.
- 9) Вірменський кафедральний собор (XIV–XV ст.) романсько-готичного стилю. Внесений до Списку світової спадщини ЮНЕСКО.
- 10) Архикафедральний собор Святого Юра у Львові – бароково-рококовий монументальний архітектурний ансамбль. Також належить до Світової спадщини ЮНЕСКО.
- 11) Львівський театр Опери та Балету ім. Соломії Крушельницької.
- 12) Площа Ринок у Львові. Кожна із 45 будівель площі є безцінною пам'яткою архітектури XIV–XVII століття. Всі споруди є шедеврами не лише львівського, а й європейського зодчества епохи Відродження.
- 13) Пам'ятник Адаму Міцкевичу.

Варто зауважити, що вище перелічені найбільш відомі та яскраві пам'ятки. Насправді їх набагато більше.

Підсумовуючи усе вищевказане, можна зробити висновок, що українська культура багата на різноманітні архітектурні споруди різних стилів. Кожна із цих пам'яток є важливою для сучасних і майбутніх поколінь, адже несе своїм існуванням доказ духовного розвитку українського народу, є його культурною спадщиною, що буде крізь віки нагадувати нам про наше славне минуле та вказувати шлях у щасливе майбутнє!

Література

1. Алексеєнко А. Пам'ятки України: історія та культура: науковий часопис / А. Алексеєнко, О. Дождьова. – К.: Національне газетно-журнальне видавництво, 2014/2. – № 12. – С. 58–65.
2. Лосицький Ю., Толочко Л. Пам'ятки України: історія та культура: науковий часопис / Ю. Лосицький, Л. Толочко. – К.: Національне газетно-журнальне видавництво, 2014/2. – № 11. – С. 50–57.
3. Українська культура: щомісяч. культ.-освіт. та літ.-мистец. ілюстр. журн. [Електронний ресурс] – К. : Рад. Україна, 1992. – № 4. – С. 5–25.
4. Федорова, Лариса. Виникнення загальноукраїнських громадських форм охорони пам'яток історії та культури (1870-і – початок 1900-х рр.) / Л. Федорова // Київська старовина : науковий історико-філологічний журнал. – 2011. – № 1. – С. 65–86.
5. Чепелик Віктор. Майстер корабля архітектурного відродження / В. Чепелик // Архітектура України. – 1991. – № 5. – С. 33–39.

ДО ПИТАННЯ ПРО ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ЯК МОВИ НАУКИ ТА ІНФОРМАТИКИ

Дудар В.В.

Науковий керівник – к. філос. н., доц. Коваленко Е.А.

Харківський національний університет радіоелектроніки

(61166, Харків, пр. Леніна, 14, каф. українознавства, тел.: (057)702-14-98)

E-mail: ukrainozn@ukr.net

This article is about problems which ukrainian language was faced to at the beginning of internet technologies' development in Ukraine and methods of its resolving.

Становлення української мови в нашій країні має деякою мірою заплутану, а також багату на дрібні подробиці і різні проблеми історію. Серед багатьох актуальних проблем сучасного українського соціуму однією з головних є глобальна українізація всіх сфер суспільного життя.

Мета доповіді – розглянути проблеми і перспективи української мови як мови науки, техніки та інформаційної сфери.

Як ви можете згадати, державний статус української мови є задекларованим на найвищому рівні [1, с. 32]. Окрім того, введений в дію закон УРСР “Про мови в Українській РСР” Постановою ВР № 8313-11 від 28.10.89 із змінами, внесеними в 1995 році проголошує українську мову мовою науки та інформатики [2, с. 25].

З наданням українській мові статусу державної, а також істотного розширення сфери її вживання, зростає потреба в поліпшенні стану української мови в різних галузях. На сьогодні спостерігається певна тенденція розширення сфери вживання української мови в галузі науки і техніки, в галузі інформатики та інформаційних технологій, про що свідчить вихід ряду видань (словників, посібників, масових публікацій, підручників тощо) державною мовою.

Але в багатьох сферах наукової та технічної діяльності в Україні, де сьогодні переважає російська мова, застосовують ряд неспеціалізованих перекладних та тлумачних словників минулих і сучасних років, видання із суперечливим або неправильним перекладом слів і словосполучень. У них трапляються мовні та змістові помилки, недоречності

Водночас виникають нові напрямки в науці, які потребують розробки нової мовної термінології. Навіть поверхневий аналіз довідкових видань, літературних джерел, бібліотек, Інтернету, періодики та інших джерел показує існування ряду протиріч у перекладі українською мовою науково-технічних термінів. Крім того, відчувається інформаційний дефіцит у галузевих сучасних словниках із науковою й технічною термінологією. Отже, нормування науково-технічної термінології є важливою проблемою.

З огляду на зазначене вище, навіть не дивуєшся, коли доводиться чути, що українські науково-технічні терміни здаються фахівцям мовної галузі доволі незграбними, плутаними, навіть смішними. Як варіант, пропонується замість того, щоб винаходити національні відповідники іншомовних слів, просто інкорпорувати ці слова. Здебільшого це стосується тих галузей науки, що швидко розвиваються. Проти таких запозичень активно виступають не лише лінгвісти, а й, наприклад, представники Технічного комітету стандартизації науково-технічної термінології Богдан Рицар та Роман Рожанківський. На їхню думку, це призводить до суржикової науково-технічної мови, що є неприпустимим [4, с. 53]. Звичайно, українська технічна мова ще далека від досконалості, вона не настільки відпрацьована, як, наприклад, російська чи польська, ще має певні недоліки, але для їх усунення потрібна практика використання і час. Кожна мова проходить цю стадію, хоча й по-різному.

Взагалі, щодо видання технічної та спеціалізованої літератури українською мовою, то очевидно, що видавати українською треба

обов'язково і держава повинна в цьому допомагати і заохочувати. Але ж, зрозуміло, в цьому разі український читач повинен вільно володіти як українською, так і мовами інших національних меншин, зокрема російською. Тому не можна допустити відходу та зникнення в Україні інших мов, окрім державної, зокрема їх технічних варіантів, оскільки знання – це капітал, а знання мови – це великий капітал і не можна його втрачати. Тому, як в галузі науки, так і в галузі інформаційних технологій потрібно не стільки вести боротьбу за викорення інших мов, скільки боротися за активне впровадження української мови.

Література

1. Дубочинський В. Державна мова у вищій технічній освіті / В. Дубочинський // Політехнік. – Х. : НТУ "ХПІ", 2004 – № 2 – 50 с.
2. Закон УРСР "Про мови в Українській РСР". – К.: ВР УРСР, 28.10.1989 – № 8312-ХІ – 40 с.
3. Конституція України. Закон. – К.: Верховна Рада України, – 28.06.1996 – № 254к/96-ВР – 48 с.
4. Рицар Б. Порівняльний аналіз термінів з нормативних документів і словників / Б. Рицар, Р. Рожанівський // Вісник Державного університету "Львівська політехніка". "Проблеми української термінології". – Львів.: Львівська політехніка, 2000. – № 402. – 420 с.

ІСТОРІЯ РОЗВИТКУ МАТЕРІАЛЬНОЇ КУЛЬТУРИ В УКРАЇНІ НА ПРИКЛАДІ КОВАЛЬСЬКОЇ СПРАВИ

Євтушенко П.І.

Науковий керівник – к. філос. н., доц. Коваленко Е.А.

Харківський національний університет радіоелектроніки

(61166, Харків, пр. Леніна, 14, каф. українознавства, тел.: (057) 702-14-98)

E-mail: Pasha315920@yandex.ru

This article is about the blacksmithing as one of the most important part of our history. It contains information about historical development of blacksmithing in Ukraine. Article includes period from ancient times to modern age.

Великий поштовх у розвитку людської цивілізації відбувався під час освоєння людьми різних видів технічної та художньої обробки металів. Недарма ми маємо назви епох: епоха міді, бронзи, заліза. Навіть зараз, в епоху сталі, ковальська справа (хоч дещо іншого гатунку) відіграє важливу

роль у житті людини. Тому навіть у сучасному суспільстві ковальська справа залишається актуальною.

Мета доповіді – розглянути питання про збереження традиційного ковальства та його вплив на мистецтво в Україні.

Обробка металів раніше за інші ремесла відокремилась від землеробства. Виробництво заліза та його обробка методом гарячої ковки була відома на землях сучасної України ще задовго до н.е., що значною мірою було зумовлене багатими покладами червоного і бурого залізняка та болотяних руд на Закарпатті, Буковині, Галичині, Поліссі, Середній Наддніпрянщині. В період до VIII ст. нараховувалися до 16 спеціалізацій обробки металу: замочники, голечники, дровники, ножівники та інші, назви яких збігаються з назвами предметів їхнього виробництва.

Давньоруські ковалі методом художнього кування виготовляли замки, мечі, шоломи, кольчуги, бойові знаряддя, елементи кінної зброї тощо. Це свідчить про володіння ними всіма прийомами вільного ковальства, зварювання, термічної обробки, чорної пайки міддю, тощо. Також вироблялись речі, які служили прикрасами: персні, пряжки, защіпки, браслети. Тогочасні металеві вироби за своїми високими художніми якостями сучасними мистецтвознавцями відносяться до галузі декоративно-прикладного мистецтва.

Основні прийоми вільного ковальства, які відомі з глибокої давнини, збереглися до наших днів – це прості операції: витяжка, усадка, рубання, пробивка отворів, згинання, скручування, зварювання, насікання малюнку. При цьому кожен коваль знав особливості обробки різних сортів сталі, численні хитрощі і секрети, відомі іноді тільки йому одному [1, с. 29].

Вже у X–XI ст. ковальська майстерність досягла такого високого рівня, що деякі способи обробки заліза і технології виготовлення знарядь праці і предметів побутового призначення були такими, які відомі нам тепер.

До XV–XVI ст. завершилася спеціалізація ковальства за галузями: виготовлення зброї (зброярство), виготовлення інструментів і реманенту, виготовлення замків, ключів і деякого іншого хатнього і господарського начиння, а також виготовлення художніх виробів (художня ковка ґратів, воріт тощо).

З часів Середньовіччя ковалі в Україні поділялися на постійних і мандрівних. Постійні ковалі влаштовували стаціонарну кузню майже в кожному українському селі. Це була невелика зрубна однокамерна хатина, обладнана горном, ковальським міхом, коритом (довбнею), діжками з водою для гартування і стояком для підковки чобіт. Також у них були спеціальні печі для виплавки руди. Вони могли розташовуватися як у самій кузні, так і поруч з нею. В ній ковалі могли виплавляти злитки металу зі

звичайної руди, або переплавити непотрібні речі. Ці печі були двох видів: тимчасові (з глини) та постійні (з каменю).

Ковальський реманент включав: ковадло з конусом (дзюбом) з одного і приплюснутою почвою з іншого боку, маленьке ковадло, молот дворучний, молот одноручний, молот-пробійник, рубило, зубило, лещата (або щипці), ножиці, розточка для копит, різні ножівки, ключі для нарізання гвинтів тощо.

На початку ХІХ ст. в промисловості почали застосовувати машинне штампування. В середині ХІХ ст. Джеймс Несміт (Англія) винайшов паровий молот, а наприкінці цього ж століття з'явився гідравлічний прес, який власне і започаткував сучасне промислове виробництво металевих виробів, яке швидко розвивалося впродовж всього ХХ ст..

Зараз ковальство є доволі популярним, але рідкісним ремеслом. В Україні, особливо на заході, проводяться різноманітні заходи з популяризації ковальства, наприклад у Івано-Франківську міжнародне «Свято ковалів», у Львові – Всеукраїнський фестиваль «Залізний Лев».

Сучасні ковалі завдяки новим технологіям можуть створювати речі набагато швидше. Машини виробляють продукцію величезними партіями методом штампування, але вони не здатні вкласти душу і почуття в свою роботу. Людина, яка насправді хоче зробити прекрасну річ, завжди матиме перевагу в цьому. І не важливо, наскільки ідеальна робота машини, якщо людина вклала всю свою душу у цю справу – вона зможе створити справжній шедевр. Тому, незважаючи на сучасну тенденцію до глобалізації, ніколи не потрібно забувати про старі традиції та їх вплив на сьогоднішні промислові витвори в галузі металургії.

Література

1. Ковальське зварювання // Ковальська майстерня. – К. – 2006 – № 4 – С. 29–36.
2. Кування – це відпочинок // Ковальська майстерня. – К. – 2010. – № 3–4. – С. 92–93
3. Лямин И.В. Художественная обработка металлов. – Вид. «Машиностроение», 1988. – 112 с.

ЗБОРІВСЬКИЙ ДОГОВІР 1649 РОКУ: ПЕРШЕ ВИЗНАННЯ КОЗАЦЬКОЇ ДЕРЖАВНОСТІ

Закоморний Я.О.

Науковий керівник – к.і.н., доц. Дедурін Г.Г.

Харківський національний університет внутрішніх справ
(61060, Харків, пр. 50-річчя СРСР, 27, каф. українознавства,
тел.: (057)73-98-073)

E-mail: omelko2012@ukr.net

After unsuccessful siege of Zbarazh on August, 8, 1649 cossacks made Zboriv peace. Bratslav, Kyiv and Chernihiv provinces became under the power of hetman, reg. – 40 thousand, but the territory of western Ukraine returned to Poland. This territory restored pre-war order. All participants of the uprising were to be amnestied. Questions of the union were to be considered at the nearest meeting of the parliament.

The part of the polish elites that took moderate positions hoped the document could really stop the bloodshed. However, there were opponents of this treaty. They represented the so-called «party of war». Its members didn't even think that Ukrainian Cossack autonomy could exist. They saw the agreement as an opportunity to return complete control over the Ukrainian territory. Nevertheless, Zboriv contract did not eliminate Ukrainian-Polish armed confrontation, but was an important stage in the formation of Ukrainian statehood.

Національні, соціальні та релігійні утиски українського населення Речі Посполитої призвели до початку в січні 1648 р. Національно-визвольної війни, на чолі якої став колишній чигиринський сотник Б. Хмельницький. Військова кампанія 1648 р. виявилася надзвичайно вдалою. Наприкінці 1648 р. майже всі етнічні українські території було звільнено від польського гноблення. Новий король Ян II Казимир запросив гетьман про перемир'я [4, с. 78]. Б. Хмельницький погодився на цю пропозицію.

Але, оговтавшись після перших поразок та підсиливши військо кількома тисячами найманців, польська сторона вже взимку 1649 р. вирішила поновити наступ на позиції повстанців. Під час кампанії 1649 р. українське військо на початку липня взяло в облогу з'єднання коронного гетьмана Я. Вишневецького у фортеці Збараж, а шляхтичам на чолі з королем, завдало удару під Зборовим у серпні 1649 р. князь Ярема Вишневецький (1612–1651) [3, с. 51].

Ситуація для поляків складалася критична, серед оточених у Збаражі розпочався голод, 4 тис. вояків вони втратили у бою під Зборовим. Але подальшій переможній ході козацького війська стала на заваді зрада татарського хана, який був не зацікавлений у перемозі козацького війська і

тому пішов на таємні переговори з польським королем. Це дозволило полякам вийти з оточення та укласти компромісний Зборівський мир.

Зборівський договір змінив правовий статус козацької держави. Річ Посполита була змушена визнати автономію українських земель в межах Київського, Брацлавського і Чернігівського воєводств. Також Гетьманщина мала можливість отримати міжнародне визнання [5, с. 93].

Історики неоднозначно оцінювали договір. Так, М. Грушевський зауважував: «Зборівський фінал був важким ударом і для одної і для другої сторони. Обидві відчували його тяжке розчарування по всіх зусиллях – і обидві всіма силами намагалися не показати цього перед широким світом: удавали вдоволення з світлих результатів перемоги» [1, с. 90].

Дійсно, польська влада переважно наголошувала на позитивних для неї сторонах Зборівського миру, а саме: порятунок обложеного війська, повернення втрачених провінцій, послаблення українського війська та зменшення небезпеки з боку татар. Невдовзі після укладання миру, канцлер Є. Оссолінський склав інструкцію до сеймиків, де вказано, що попри всі незгоди, які спіткали Польщу, король не тільки зміг їх подолати, але й ускладнив становище козаків тим, що був розірваний договір між Кримським ханством та Гетьманщиною, залучив хана на свій бік [2, с. 93].

Отже, Зборівський договір укладений у серпні 1649 р. отримав неоднозначні оцінки, як серед польських, так і серед українських еліт. Частина шляхти, що займала помірковані позиції, сподівалася, що цей документ справді може припинити кровопролиття. Проте були і противники цього договору, що представляли так звану «партію війни». Вирішальний вплив на короля мали настрої саме агресивно налаштованої частини шляхти. Таким чином, Зборівський договір не став завершенням українсько-польського збройного протистояння, але виявився важливим етапом у процесі становлення української державності.

Література

1. Анікієнко І. Роль Зборівського договору в історії України / І. Анікієнко // Україна і світ: гуманітарно-технічна еліта та соціальний прогрес: тези доп. Міжнар. наук.-теорет. конф. студентів і аспірантів, Харків, 7-8 квіт. 2015 р. – Харків : НТУ «ХПІ», 2015. – Ч. 1. – 2015. – С. 89–91.

2. Голобуцкий В. Дипломатическая история освободительной войны украинского народа 1648–1654 гг. / В. Голобуцкий. – Киев : Госполитиздат УССР, 1962. – 360 с.

3. Смолій В., Українська національна революція XVII ст. (1648–1676 рр.) / В. Смолій, В. Степанков. – Київ. : Наукова думка, 1997. – 193 с.

4. Чуприна В. Хмельниччина (1648–1657 рр.) / В. Чуприна, З. Чуприна. – Львів : Світ, 2003. – 175 с.

5. Юга О. Позиція еліти Речі Посполитої щодо Зборівського договору 1649 року / О. Юга. // Проблеми історії країн Центральної та Східної Європи. – Кам'янець-Подільський: К-ПНУ, Вип. 3. – С. 93-103.

УКРАЇНСЬКИЙ КУЛЬТУРНИЙ СПАДОК НА ТЛІ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

Ільницький Д.М.

Науковий керівник – к.і.н., доц. Бадєєва Л.І.

Харківський національний університет радіоелектроніки
(61166, Харків, пр. Леніна, 14, каф. українознавства, тел.: (050) 702-14-98)

E-mail: ukrainozn@ukr.net

In the XXI century globalization occupies a significant place in the field of information and culture. Exactly the information makes modern culture in the world. Unfortunately it is an original game, even real competition between "old" and "new" – ethnic culture and global culture. Ukraine is no exception. The effect of globalization will be discussed in this article.

Тема цієї публікації актуальна тим, що допомагає ознайомитись із самим поняттям культури і з його українським надбанням, адже для того, щоб зрозуміти, хто ти є, потрібно знати традиції й менталітет свого народу.

«Усе тече, усе змінюється» – сказав еллінський мудрець доби античності. Час не стоїть на місці, постійно відбуваються певні процеси. Зникають і виникають зорі, держави, розвивається наукова думка й т.і. Індустріальна революція кілька століть тому призвела ледь чи не вперше в історії людства до тотального переповнення ринку. Надмірна пропозиція товарів та послуг радикально змінила культурну ситуацію на планеті Земля. Рівень життя частини населення значно став вищим. Упевнено розвивалася наука, політологія, кіноіндустрія, мережа internet, капіталістичні відносини. Останні п'ять століть Західна Європа наполегливо нав'язувала свою культуру на інші континенти: Америку, Африку, Азію, Австралію. У двадцятому сторіччі провідною країною в цьому плані стали США – у більш-меншій мірі «американізувалися» більшість країн світу. Створилася така собі інтернаціональна культура, яку нарекли «масовою».

Що ж таке, власне, культура? Це все, створене людиною: від наскельних малюнків, мов до манер поведінки. Про яку ж спадщину можна говорити, коли мова йде про українські землі? Здавна тут жили різноманітні кочові племена, землеробці. На початку нашої ери у Східній Європі утвердились слов'яни, які стали пращурами українців.

Вишиванки, крашанки, козацтво, кобзарі, чубата та вусата голова, гостинність, співучість – все це віками було своєрідною візитівкою українців. Натомість приблизно століття тому Україна глибоко занурилась в інтернаціональну спільноту. Як наслідок, наразі зовсім нечасто можна зустріти людину, що носить речі з вишитими візерунками, проживає в глиняній хаті з солом'яною стріхою та носить стрижку під «чуприну», але рідко зустрінеш людину, що не бачила жодного голлівудського фільму, не носила джинси, не користувалася імпортною технікою. Та ж ситуація і з наукою, адже праці українських вчених становлять лише частинку загальнолюдських знань, накопичених за увесь період розвитку homo sapiens.

Наша держосвіта також міцно пов'язана з іноземними аналогами.

Само собою виникає дискусійне питання: а чи справді необхідна глобалізація для невідомої країни? Одні скажуть, що оминати переваги недоцільно і неможливо, а інші переконано турбуються недоліками глобалізації, яка несе ідею «усе відомо, усе доступно, усе можливо, аби лиш грошей вистачало». У соціально-економічних реаліях сьогодення така доктрина всерйоз загрожує самоідентичності будь-якого народу. Концепція, де знання й культура змішуються упереміш, не залишає місця для чогось етнічного. Саме тому зберегти власну культуру є обов'язком кожного свідомого українця.

Звичайно, жоден не має права нав'язувати свою волю іншим у будь-якому питанні, якщо інші проти цього. Так ніхто не може зазивати повернутись у епоху XVI століття, чи навпаки, остаточно відкинути культурну спадщину й визнавати лише найсучасніше.

Не можу не визнати, що глобалізація усе-таки запустила міцні корені в людську свідомість. Прикро, що доходить навіть до того, що перший-ліпший зустрічний не може назвати більше народних інструментів, ніж іноземних, українських вчених, письменників, громадсько-політичних діячів більше, ніж закордонних. Але для сучасного обивателя ця ситуація знайома у всьому світі. Кітч замість мистецтва, масова культура замість старої народно-елітарної поступово роблять свою справу.

До того ж наразі як ніколи раніш культура не була так сильно залежною від економіки. Усе це робить етнічну культуру надзвичайно захищеною.

То що ж Україна відносить до культурної скарбнички людських цивілізацій? Те, що зуміла зберегти до цього часу й збереже у майбутньому: свою мову, менталітет, твори, пісні, одяг і національну свідомість.

Тож українська культура є невід'ємною частиною світової, а її збереження є одним з основних природних обов'язків народу.

Література

1. Вікіпедія вільна енциклопедія [електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.uk.wikipedia.org/wiki/Глобалізація>.
2. Волович О.О. Глобалізація: переваги і загрози для нашої країни /О.О. Волович //Одесские известия/ – 2012. – 11 лютого. С. 4.
3. Кашуба М.В. Духовна культура України в умовах нової соціальної дійсності / М.В. Кашуба // Лекції з історії світової та вітчизняної культури: навч. посібник. – вид. 2-ге, перероб. і доп. / За ред. проф. А. Яртия та проф. В. Мельника. – Львів: Світ, 2005. – С. 549–565.
4. Репа А. Мода на глобалізацію / А. Репа // Дзеркало тижня. – 16 листопада 2014. – С. 4.

ДО ПИТАННЯ ПРО ІСТОРИЧНИЙ РОЗВИТОК ТА КУЛЬТУРНІ ОСОБЛИВОСТІ ГУЦУЛЬЩИНИ

Крят В.В.

Науковий керівник – к. філос. н., доц. Коваленко Е.А.

Харківський національний університет радіоелектроніки

(61166, Харків, пр. Леніна, 14, каф. українознавства, тел.: (057) 702-14-98)

E-mail: vadymkriat1@gmail.com

In this article the culture of Hutsul is being described. Their history of arising and developing are being studied. Their life, habits and traditions are being reported.

У зв'язку з процесом історичного тих чи інших етнічних груп, племен та народів в залежності від природних умов їх зв'язків з іншими народами, міграційними процесами, характеру і способу господарської діяльності, в різних регіонах формуються певні особливості культурних традицій і побуту. Спільність і однотипність таких локальних ознак тісно пов'язані з територіальною ідентичністю різних етнічних спільнот. Тому розгляд питання, того чи іншого регіону України в етнічно-культурному контексті є безумовно актуальним.

Мета доповіді – розглянути питання про історичну самотність гуцульського народу, дослідити їх культурні особливості та побут.

Коли гуцули заселили карпатські схили, достеменно не відомо. Хоча археологічні знахідки свідчать, що дана територія ще в найдавніші часи мала якість населення і початкову культуру. На цих землях знайдено чимало предметів часів кам'яного віку. Знаходять тут чимало різних пам'яток, які мають відношення до часів римської імперії.

Українські гуцули, які населяли ці райони, як і все населення західноукраїнських земель, протягом століть знаходились під гнітом угорських, австрійських, польських, чеських, румунських панів. А від вересня 1939 року галицькі гуцули. Від 1940 року буковинські гуцули, а від 1944 року закарпатські належали до УРСР. Гуцульщина, як і вся Україна, стала остаточно незалежною лише з 1991 року.

Нині Гуцульщина – це історично-географічна частина України, яка охоплює гірські райони Івано-Франківської, Закарпатської та Чернівецької областей.

Особливості історичного, соціально-економічного розвитку та природно-географічних умов на Гуцульщині сформували протягом віків своєрідну традиційну структуру господарської діяльності її населення.

Найважливіше місце в економіці Гуцульщини займало тваринництво і насамперед вівчарство. Випас худоби влітку, переробка молока, заготівля сіна на зиму були одними з основних занять гуцулів. Велика рогата худоба та вівці, крім продуктів харчування давали ще й матеріал для виготовлення предметів побутового вжитку.

Землеробство на Гуцульщині мало другорядне значення, тому що гірська територія цього краю з низьковрожайними, розміщеними на схилах гірськими ґрунтами не давала можливостей освоювати орні землі. Тут в основному розвивалось городництво та садівництво. Поширеними допоміжними заняттями було мисливство, рибальство, збиральництво, бджільництво. Селяни виготовляли смолу, дьоготь і поташ, випалювали деревне вугілля.

Дуже високо на Гуцульщині була розвинена художня промисловість: різьба на дереві, випалювання на дереві, виготовлення різних прикрас, предметів домашнього вжитку і побутових речей з міді та шкіри, було розвинуте килимарство, ткацтво, гончарство.

Національний одяг гуцулів відзначається барвистістю, вишивками та різними прикрасами: вишиті сорочки, апліковані овечі безрукавки, пістряві демороблені запаски, повстяні брилі, різнокольорові хустки, оздоблені торбинки, прикрашений металевими гуданками широкий пояс.

Гуцульські вироби вивозились і продавались у різні міста Австрії, Польщі, Чехословаччини, Румунії, а секрети народного ремесла передавались від покоління до покоління, вдосконалюючи майстерність ремісників.

У цьому етнографічному районі досі панує доволі міцно вкорінена і значно поширена серед її жителів система архаїчних світоглядних понять і уявлень, що дозволяє говорити про те, що вірування опановують усе духовне життя гуцула. На цій основі можна твердити про притаманний гуцулам дещо більший, ніж у населення низин, світоглядний консерватизм і міцну прив'язаність буденної свідомості до художньої сфери життя. В

даному випадку, через взаємовідношення людина-природа відбувається формування духовності особистості [3, с 69].

Традиційні світоглядні уявлення, вірування і обрядовість займають важливе місце в житті гуцулів і є міцно вкоріненими в їх духовну сферу. Це можна відстежити на основі культурно-релігійного, філософського і педагогічного аспектів, які дають можливість проаналізувати вплив традиційної обрядовості на процес формування духовної культури цього народу.

Література

1. Гуцульщина: Історико-етнографічне дослідження. – К.: Наук, думка, 1987. – 470 с.
2. Мукомел С.А. Духовність особистості: історико-семантичний аналіз / Зб. наук, праць. Педагогічні науки. – Херсон, 2009. – Вип. LIV–С. 49–54.
3. Хмелевская Э.В. Проблема многомерности человека: философский анализ // Гуманітарний вісник Запорізької державної інженерної академії. – 2008. – Вип. 35. – С. 69–82.

ДО ПИТАННЯ ПРО КУЛЬТУРУ СЛОБОЖАНЩИНИ

Пікуль М.В.

Науковий керівник – к.і.н., доц. Бадєєва Л.І.

Харківський національний університет радіоелектроніки

(61166, Харків, пр. Леніна, 14, каф. українознавства, тел.: (057)702-14-98)

E-mail: maryna.pikul@nure.ua

It is given a comparison of the difference of dishes, depending on the host region. Identifies and describes typical features of Ukrainian cuisine, especially the detailed description of dishes such as dumplings, salo and borsch. Ukrainian cuisine has dozens thousands of food recipes, which are characterized with high taste qualities. The article clarified the dishes in different regions of Ukraine. Author mentioned that Ukrainian food is characterized with large number of components.

Багато особливостей української кухні були зумовлені способом життя народу, переважна більшість якого займалась важкою хліборобською працею. Щоб виконувати важку працю, людям була потрібна ситна, калорійна їжа. Примхи ж національного характеру вимагали, аби ця їжа була смачною. Саме тому для більшості страв характерний складний набір компонентів (так, у борщі їх нараховується до

20), а також комбінування декількох способів теплової обробки продуктів. Українська національна кухня склалася на межі XVIII–XIX століть. До неї увійшли способи обробки продуктів, запозичені в різних народів, але в цілому кухня українців була оригінальною і цілком самобутньою.

Серед кулінарних традицій світу українська користується заслуженою славою. В усьому світі відомі такі неповторні страви, як борщ, вареники та сало. Суто українські начинки для вареників – вишні, сир, цибуля, вишкварки тощо. Як начинку використовували також капусту, картоплю, гречану кашу, мак, варені і дроблені сухофрукти, а на Полтавщині – навіть варений горох, розтертий з калиною.

Вважалося, що вареники мають магічне значення. Їх обов'язково готували в той день, коли в господарстві селянина телилася корова або ягнилася вівця. Це повинно було забезпечити тварині міцне здоров'я і плодючість.

Білий з рожевими прожилками – такий колір пропонував надати українському прапорові один німецький етнограф позаминулого століття, який стверджував, що українці люблять сало, як ведмеді мед. І цей учений, безумовно, мав рацію, тому що свинина, свиняча ковбаса і сало є найбільш розповсюдженою серед українців м'ясною їжею.



Ще в недалекому минулому вживання яловичини, дуже поширене в Росії, було в українців порівняно незначним. Це пояснюється тим, що корови високо цінувалися в Україні як джерело молока та молочних продуктів, а волів використовували як тяглову силу на сільськогосподарських роботах.



Борщ в Україні оточений справжнім культом, а його поїдання супроводжується цілим ритуалом. Це видно навіть із величезного числа пов'язаних із борщем стійких висловів, що здавна увійшли в українську мову. Українець запросить вас до столу: «Сідайте борщувати»; запропонує втомленому

товаришеві доробити розпочату справу: «давай ще доборщимо цей клапоть»; а в скривдженого неодмінно поцікавиться: «Чи я тобі межу переорав, чи я тобі в борщ начхав?». На Січі переперчений борщ використовували для випробування молодих козаків на стійкість і витримку.

Кожен регіон України не тільки має власні страви, а й загальновідомі готує по-своєму. На Волині вас почастують ароматною домашньою ковбасою; на Черкащині пригостять рибою по-жашківськи або фірмовими м'ясними ласунами; на Поліссі можна поласувати напоями з журавлини та калини, варениками з чорницею та смаженими грибами; гуцули почастують смачнющим банушем або зразами з чорносливом і горіхами, яловичиною по-полонинськи; на Покутті – курячими пупками в сметані; на Буковині можна покуштувати мамалигу з бринзою, на Донбасі вам запропонують завиванець по-волноваськи, печінкою по-мар'їнськи або фірмове блюдо донецьких греків – золотаві чебуреки; на Поділлі варто спробувати оладки з печінкою або гречаники; а закарпатські бойки можуть похвалитися квасівкою з грибами і цирульниками.

Значною мірою на характер кухні впливає основний спосіб термічної обробки продуктів, який багато в чому залежить від конструкції домашнього вогнища. На Україні це було вогнище закритого типу — вариста піч. Тому на Україні переважно готували варену, тушковану й печену їжу.

Певна річ, що було названо лише децицю з величезного списку страв, які вживались українським народом, але і з цього невеликого переліку видно, чому надавав перевагу в харчуванні народ і яке бідне наше сьогоднішнє меню.

Таким чином, виробилися своєрідні смакові стереотипи й звичка до вареної, тушованої та печеної їжі. Навіть чумаки, які возили сіль з Криму й Приазов'я, та запорозькі козаки у походах робили у землі тимчасову пічечку – кабицю і готували в ній традиційні страви – куліш і кашу, лемішку й галушки.

Література

Моя Україна. Ілюстрована енциклопедія для дітей (Я пізнаю світ). – Харків : Веста, 2008. – 128 с. Іл.

ВНЕСОК УКРАЇНСЬКОЇ ДІАСПОРИ У ФОРМУВАННЯ ТА РОЗВИТОК ВІТЧИЗНЯНОЇ КУЛЬТУРИ

Пуйда Б.Д.

Науковий керівник – к. філос. н., доц. Коваленко Е.А.

Харківський національний університет радіоелектроніки

(61666, Харків, пр. Леніна, 14, каф. українознавства, тел.:(057)702-14-98)

Email: bogdanpuida529@gmail.com

The main purpose of this article is to highlight the cultural life of Ukrainian diaspora during the XX century. It is reported in details that Ukrainians who lived in exile for a long period of time enriched the national cultural heritage by works of many outstanding figures of different spheres of culture and revived the activity of a number of institutions and organizations. This was the basis for the further development of Ukrainian culture.

Однією з негативних особливостей розвитку вітчизняної культури ХХ століття була територіальна розпорошеність українських культурних фахівців по всьому світу. Українці, які проживали в інших країнах, розвивали традиції свого народу, створюючи культурні осередки, діяльність яких є невід'ємною складовою історії української культури. У діаспорі було створено чимало наукових, літературних, художніх напрямів, там працювали і працюють багато видатних українських науковців, письменників, діячів мистецтва. За часів незалежної України відкрився доступ до архівів, настав час активного вивчення української історії та культури. Повернення історичної пам'яті є надзвичайно своєчасною і актуальною проблемою українського суспільства, і внесок діаспори щодо цього питання є дуже важливим.

Мета доповіді – визначити внесок української діаспори за часи її існування в розвиток української культури.

Еміграційний процес у ХХ столітті почався відразу ж після окупації УНР і продовжувався протягом наступних періодів. Не бажаючи визнавати радянську владу, тисячі людей вважали за краще життя на чужині. Знаходячись по той бік рідного краю, вони не тільки зберегли свою ідентичність та традиції, але й намагалися в різних формах привертати увагу світового суспільства до українського питання, розвивали ті напрями культури, які були заборонені на Батьківщині.

Після поразки у війні українського народу за свою незалежність, та встановлення більшовицького ладу, згідно зі статистикою близько 22 тис. представників української інтелігенції, політичних та громадських діячів знайшли свій притулок у Чехо-Словаччині, президент якої Томаш Масарик, великий гуманіст і демократ, виявив до них надзвичайну прихильність. У цей період Прага стала найпотужнішим осередком культурно-національного життя українських емігрантів за кордоном

значною мірою завдяки Українському Громадському Комітетові, заснованому у 1921 році [2, с. 12]. У місті була створена ціла низка так званих “празьких шкіл”, зокрема поетична, археологічна, історична, мистецька. У Празі працювала ціла плеяда видатних українських літературних діячів, серед яких: Олександр Олесь, Євген Маланюк, Юрій Дараган, Оксана Лятуринська, Олекса Стефанович, Леонід Мосендз, Олена Теліга.

Також яскравим прикладом є культурний внесок надзвичайно обдарованої особистості – Олега Кандиби-Ольжича який за своє коротке життя прославився як блискучий поет, видатний археолог, мовознавець (знав дев'ять європейських мов), відомий громадсько-політичний діяч. Олег Кандиба був одним із кращих знавців стародавньої Європи часів енеоліту, зокрема трипільської культури, читав американським студентам лекції з європейської археології, хоча при цьому вважав своїм справжнім покликанням поезію [1, с. 98-99].

З численних українських діячів в мистецькій галузі, зазнав найбільшої світової пошани скульптор кубо-футурист Олександр Архипенко, який іммігрував до США ще в 1923 р. Він увійшов в історію мистецтва як один з основоположників культури модернізму. Твори художника прикрашають численні музеї європейських столиць та міст, експонуються у престижних американських музеях, чого не скажеш, на превеликий жаль, про наші музеї, де збереглася лише мізерна частка унікальних витворів нашого славетного земляка. Майстер невтомно мандрував по світу, активно пропагуючи своє мистецтво, виступаючи перед численними шанувальниками прекрасного.

Українські культурні діячі за кордоном активно впливали на формування нового сучасного світосприйняття в різних галузях культури як в радянський період, так і в часи незалежності України. Люди бачили, що існує інший світ та альтернативне мистецтво, де панує не соцреалізм, а інші сучасні та прогресивні напрями. Одразу після розпаду СРСР в Україні почали виходити наукові праці Брайчевського та Субтельного, твори Багряного та Самчука, Домонтовича та Осьмачки.

Ми маємо пишатися українською діаспорою, яка сприяла розвитку вітчизняної культури. Українці, які проживали на чужині протягом тривалого часу, збагатили культурну спадщину, підготувавши ґрунт для подальшого піднесення та розповсюдження української культури у світі.

Література

1. Павлів Д. Олег Кандиба-Ольжич – археолог //Постаті української археології. – Львів, 1998. –162 с. 2. Пеленська О. Український портрет на тлі Праги. Українське мистецьке середовище в міжвоєнній Чехо-Словаччині. – Нью-Йорк – Прага, 2005. – 222 с.

КУЛЬТУРА СЛОБОЖАНЩИНИ: ПІДХОДИ ДО ОСМИСЛЕННЯ ФЕНОМЕНУ

Рибальченко А.А.

Науковий керівник – к. філос. н., доц. Варипаєв О.М.

Харківський державний університет харчування і торгівлі
(61051, Харків, вул. Клочківська, 333, каф. суспільних та гуманітарних
дисциплін, тел. (057) 349-45-50)

E-mail: klioling@mail.ru

The greatest thing that a nation can have is its culture, original one, not imported from abroad or imposed by a conqueror. Taking a foreign example for creating their own culture, people look provincial and unappreciated. Culture of Sloboda Ukraine has its own features and originality, which we as Kharkiv citizens should be proud of.

З географічного погляду Слобожанщина – один з регіонів України, що утворився на роздоріжжі Московії, Річі Посполитої та Кримського ханства; з етнографічного – досить велика цілісність з українським населенням, а з історичного погляду – це регіон давньої слов'янської колонізації [1]. В сучасних межах охоплює південну частину Сумської області, північну, центральну та південно-східну частини Харківської області та північну частину Луганської області України, південну частину Воронізької, Білгородської, Курської областей Росії [2].

Серед багатьох важливих проблем історії Слобідської України значне місце посідає духовна культура слобожан. Святково-обрядова сфера ґрунтувалася на одержаних у спадщину від старих поколінь кращих народних надбаннях, які в основі мали загальноукраїнські риси.

Культура Слобожанщини перехідна від Лівобережжя до степової південної культури, а також (особливо на сході) позначена зокрема російськими впливами: наприклад, російський сарафан, чоловічий кафтан тощо. Під впливом крою сарафана поширилася оригінальна жіноча сорочка з чотирикутним вирізом.

Видатний дослідник слобожанського краю Миколай Сумцов писав: “Як дізнатись до світогляду народа, до його переконаннів, що вироблені здавна і переходили від роду до роду? Люди різні; життя у їх не однакове: одні живуть на селі по батьківських хатах, другі вештаються по світу... багато дечого побачуть на чужині та позаносять додому. Своє рідне й чуже займане так попереплутано, що й розібрати важко, коли та як що пішло; але все ж таки треба зазначити, що чуже тільки тоді прилучається до свого, коли воно відповідає народньому почуттю...” [3].

Зазначене «народне почуття» сформувало своєрідну ментальність Слобожанщини, яка характеризується наступними специфічними рисами:

- відкритість до змін і новизни;

- таласократизм;
- привітність, переважання чутливого начала, кордоцентризм;
- схильність до самовираження через мистецтво й освіту.
- синтез народно-міфологічних елементів у культурі із греко-візантійським християнством.

Розвиток народного духу на Слобожанщині характеризують такі слова Сумцова: “Роздивившись добре в Слободській Україні, заходжі люди побачили, що край добрий на усе - на хліборобство, бджільництво, усяку садовину й огородину, на рибу, на раків, на звірів - багато роскоші та простору, і ось у цім краї залунала весела пісня:

*Покинь батька, покинь мати, покинь всю худобу,
Йди з нами козаками на Україну на слободу.*” [3].

Щодо театрального мистецтва, слід зазначити, що його роль у духовному житті Слобожанщини була значною, а Харків, як центр регіону, прославився своїм високим рівнем мистецької культури і професійної майстерності, режисури і сценічної драматургії. Митці краю своєю діяльністю зробили вагомий і своєрідний внесок у розвиток культурного життя Слобожанщини, сприяли зміцненню творчих зв'язків з усіма народами близького зарубіжжя.

У ХХ столітті культурним центром Слобожанщини став Харків. Перед початком Великої Вітчизняної війни Харків перетворився на значний науковий та освітній центр. Однак, успіхи розвитку науки та освіти гальмувались адміністративними методами керівництва, масовими репресіями та загальною обстановкою культу особистості.

Роки незалежності засвідчили потужні креативні можливості Слобідського краю, його потенціал. Значно зросла кількість видавництв, що спеціалізуються саме на художній творчості, поживляються чисельні акції, фестивалі, творчі вечори.

Література, архітектура, музичне та театральне мистецтво, освіта сучасності свідчать про те, що Харківщина не забула про славетні традиції народного духу, поновлює культурний світогляд, спрямований на патріотичне виховання, на прояви любові та шанобливого ставлення до рідного краю. У цілому сучасний розвиток культури в Харківському регіоні характеризується не тільки кількісними, але й якісними змінами, а також має стійку тенденцію до оновлення на принципах гнучкості, безперервності та різноманітності.

Література

1. Історія української культури: Короткий конспект лекцій для студентів усіх спеціальностей та форм навчання. – Харків, ХДУХТ, 2012.
2. Слобідська Україна [Електронний ресурс]. – Режим доступу : https://uk.wikipedia.org/wiki/Слобідська_Україна.
3. Сумцов М.Ф. Слобожане. Історико-етнографічна розвідка. – Харків, 2002.

ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ ТА ЇЇ ВПЛИВ НА УКРАЇНСЬКУ КУЛЬТУРУ

Коваленко Е.А., Слєпанська В.Д.

Харківський національний університет радіоелектроніки
(61166, Харків, пр. Леніна, 14, каф. українознавства, тел.: (057) 702-14-98)

E-mail: ukrainozn@ukr.net.

In this article the author considers a question of globalization influence on contemporary cultural processes and a choice of a vector for Ukrainian culture modernization in conditions of globalization.

XX століття стало епохою глибинних, революційних трансформацій, пов'язаних з руйнацією не тільки традиційних, а й модерних соціальних структур, та формуванням нового глобального універсуму, в якому поєднуються риси різних цивілізаційних укладів. Саме розвиток глобалізаційного процесу є визначальною характеристикою сучасності. Головне у цьому – це розвиток економічної та політичної взаємозалежності країн та регіонів світу до такого рівня, коли можливим та необхідним стає створення єдиного світового правового поля та світових органів економічного та політичного управління. Глобалізаційні процеси призводять до того, що люди стають причетними до цілого ряду культур, а відтак, виникають проблеми з визначенням своєї ідентичності й все більшої актуальності для наукового дослідження набуває питання мультикультурності.

Мета роботи – визначити позитивні та негативні фактори впливу глобалізації на розвиток української культури, розглянувши сутність глобалізаційного процесу та проаналізувавши місце України в ньому.

Глобалізм – це об'єктивний процес всесвітньої інтеграції, новий етап розвитку людства. Формується система, що складається з країн «ядра» глобалізації та країн «периферії» [1]. На жаль, Україна не є суб'єктом глобалізації і належить, радше, до «периферійних» держав. Причиною цього є недостатній соціально-економічний розвиток України, якщо порівнювати її, зокрема, з країнами Європейського Союзу. У зв'язку з цим, глобалізація для України може призвести до послаблення ролі держави та посилення впливу на внутрішні суспільні процеси більш розвинутих країн заходу, а також Росії та Китаю.

Процеси глобалізації відкривають нові можливості для розвитку особистості, пов'язані із поширенням технологій і форм виробничої організації, які одночасно забезпечують високий матеріальний статус працівника, що вимагають від нього знань, творчої ініціативи та інтелектуальних здібностей. Однак ці нові можливості розподіляються вкрай нерівномірно і доступні далеко не всім. В умовах глобалізму народ втрачає свою самобутність, а для України проблема національної

ідентичності стоїть гостріше, ніж у розвинутих країнах. Треба зазначити, що в українському суспільстві постійно скорочується кількість населення. Причиною цього є не тільки непослідовні реформи, що відбуваються в країні, а й демографічна криза в суспільстві. Скорочення корінного населення – це і є однією з негативних рис побудови незалежної держави, оскільки зменшивши кількість корінних мешканців, можна скасувати саме поняття Батьківщина. Глобалізація змушує людину поступово змінити свої значущі риси, робить її більш інтегрованою у мультикультурний, світовий, зокрема, інформаційний простір, а також робить її релігійно, культурно та політично толерантною. В той же час, вона змінює культурний генотип українців, ставлячи на перше місце матеріальні цінності, популяризуючи корисливість та соціальний автоматизм. Ми дедалі більше відходимо від традицій свого народу, абстрагуємось від національних традицій та особливостей. З кожним роком зменшується кількість бажаючих відвідувати музеї, театри, згасає релігійна самосвідомість. Це все є наслідком великого інформаційного та масовокультурного впливу [2].

З цього випливає те, що Україна на сьогоднішній день не спроможна захиститися від негативних аспектів глобалізації, адже її тенденції скоріше сприяють збереженню в українців розмитої, постколоніальної ідентичності, ніж її подоланню. По-перше, рівень нашої інтегрованості в глобалізований світ оцінюють як посередній, тому українці судять про світ на підставі старих стереотипів, а не нових знань і досвіду. По-друге, глобалізований світ і глобальні тенденції, зокрема, у культурній сфері, часто сприймаються в Україні через західне або східне посередництво, наслідком такого становища є домінування в українському культурно-інформаційному просторі закордонної масовокультурної продукції та її пасивне споживання.

Підсумовуючи все, треба сказати, що майбутнє України залежить від того, наскільки ми збережемо власну національну ідентичність та чи зможемо протистояти впливу негативних зовнішніх чинників. Користуючись здобутками культури інших країн, треба пам'ятати, що саме це повинно сприяти власному творчому розвитку у пошуках нових рішень у технічних, наукових та культурних галузях. Використовуючи власні здобутки, ми забезпечуємо базу для творчих пошуків оригінальних способів та нових шляхів, що важливо не тільки для України, а для світової культури в цілому.

Література

1. Зажигаяев Б.В. Україна на перехресті глобальної політики – Ч. 1: Україна та європейська система сучасних міжнародних відносин // Проблеми міжнародних відносин: [зб. наук. праць / наук. ред. Некряч А.І. та ін.] ; вип. 1. – К. : КиМУ, 2010. – С. 76–90.

2. Самойлов О.Ф. Цивілізаційно-культурний аспект аналізу глобалізаційних процесів // Проблеми міжнародних відносин: [зб. наук. праць / наук. ред. Канцелярук Б.І. та ін.]; вип. 2. – К. : КиМУ, 2011. – С. 205–219.

КУЛЬТУРА СЛОБОЖАНЩИНИ У XVII–XIX СТОЛІТТЯХ

Тихонов Я.В.

Науковий керівник – ас. Махоніна О.Г.

Харківський національний університет радіоелектроніки
(61166, Харків, пр. Леніна, 14, каф. українознавства, тел.:(057)702-14-98)

E-mail: tihonov_yarik@mail.ru

The traditions of Slobozhanshchina is an interesting things that we should learn and memorize. Because this traditions we can meet every day. Slobozhanshchina is full of the achievements. They are: the building of houses, bread baking, needlework and the most important - that happy life which surrounded the residents of Slobozhanshchina. The most important thing for that people was the feeling of the pride for they traditions which they liked and followed.

За часів відродження української культури необхідним є знання звичаїв і культурних досягнень, що мали місце у нашому минулому. Органічно розвиваючись, ці культурні набуття сприяли існуванню української нації у її важкі історичні часи, підтримували дух народу у моменти суворих випробувань, що їх зазнавала Україна, і є невід'ємною частиною державної незалежності України.

На сьогоднішній день велике захоплення викликає вивчення фольклору, селянських звичаїв, традицій. І дійсно, саме в культурі українського села – його традиціях, звичаях та побуті, є джерело й основа національного життя. Культура українців за суттю своєю завжди була осідлою, аграрною. Тому основним типом поселення були села та хутори.

Звичайно, люди їдучи з різних куточків України на Слобожанщину привозили з собою і ретельно зберігали традиції народного будівництва, звичаїв, обрядів. Але зважаючи на природні умови, наявність місцевих матеріалів, тут виробились і місцеві традиції. Боротьба з природною стихією, бажання найрізноманітнішими засобами задобрити її, прагнення забезпечити надійність та міцність нової оселі – все це знайшло відбиття у звичаях та обрядах, пов'язаних з вибором місця, часом будівництва житла, його закладіння, закінченням будівництва.

Закладання нової хати, початок забудови садиби завжди супроводжувалися багатьма обрядами. Український народний одяг – самобутнє явище, що розвивався і вдосконалювався протягом століть, не втрачаючи оригінальних ознак. Вбрання слобожан залишалося довгий час традиційним.

Основою всякого одягу була сорочка. Святкові сорочки були додільними, буденні могли мати верх з якіснішого полотна, низ – з грубого, тобто сорочка "підтачувалася" і називалася – "до підточки". Спочатку сорочки вишивали білим по білому. Вони також були джерелами закодованої інформації: дерево на рукавах було символом родючості. До вишивки додавалася мережка – ажурна техніка, що в поєднанні з вишивкою біллю створювало дуже витончений та елегантний виріб.

Плахта шилася з полотнищ барвистої саморобної вовняної тканини з геометричним орнаментом. За кольором плахти можна було сказати, хто це – дівчина чи молодиця, молода чи стара. Дівчата носили плахти, основним кольором яких був червоний чи малиновий – "червчатки". Молода жінка носила червчатку, але до народження першої дитини. По тому вона мала переходити на червоно-сині і чим далі, тим темніші плахти. Бабусі носили чорні, однотонні дерги. Під час посту всі жінки носили "синятки" – сині плахти.

У системі культури життєзабезпечення одне з ключових місць належить їжі. Адже це найперша основа і повсякденна життєва потреба людини. Харчування українців, як і інших народів, формувалося залежно від напрямів господарської діяльності. Істотним був і вплив культурних традицій. Для слобожанців характерне шанобливе, дбайливе ставлення до продуктів харчування.

Перед сніданком, обідом і вечерею українець традиційно промовляв коротку молитву. На Слобожанщині пекли хліб переважно з житньої муки, домішуючи гречку. З випіканням хліба було пов'язано багато заборон і правил. Зокрема не можна було випікати хліб у п'ятницю, тримати двері відчиненими при садженні хліба у піч, торкатися тіста "нечистій" жінці. Таким чином, хліб набував для українців сакрального значення, а крім того – головної цінності при визначенні етичних, звичаєвих, а також естетичних норм.

Отже, аналізуючи народну культуру слобожан, можна сказати, що переселенці перенесли у Слобожанщину свій національний український побут і виявили його у всіх сторінках свого національного життя. Згодом традиційна культура слобожан набула своїх неповторних та самобутніх рис. Також протягом XVII–XIX ст. було запроваджено багато нових звичаїв та традицій, що були характерними лише для Слобожанщини.

Література

1. Багалій Д. Історія Слобідської України /Д. Багалій. – Х. : Колорит, 1993. – 124 с.
2. Воропай О. Звичаї нашого народу / О. Воропай. – К. : Етнографічний нарис, 1991. – 456 с.
3. Зайцев Б. Історія рідного краю / Б. Зайцев, В. Скирда. – Х. : Історико-етнографічна розвідка, 2001. – 255 с.
4. Сумцов М. Слобожане. – Х. : Історико-етнографічна розвідка, 2002. – 160 с.

ДО ЗАБУДОВИ СІЛЬСЬКОГО ЖИТЛА НА СЛОБІДСЬКІЙ УКРАЇНІ

Фундукян А.А.

Науковий керівник – к.і.н., доц. Бадєєва Л.І.

Харківський національний університет радіоелектроніки

(61166, Харків, пр. Леніна 14, каф. українознавства, тел.: (057) 702-14-98)

E-mail: ukrainozn@ukr.net

In today's world, everyone needs to know about the history of the state in spite of the progress. An integral part of the state is Slobozhanshchina. Living in a block of flats, we do not even think how people lived on the same land a couple of centuries ago. This report talks about the houses on the territory of Slobozhanshchina.

Кожна людина повинна знати про історію та культуру своєї країни, свого народу. Живучи в багатоквартирних будинках у Харкові, ми навіть не замислюємося про те, як жили люди на цих землях кілька століть тому. Слобожанщина – історико-географічний край у східній частині України та прикордонних областях Російської Федерації, історія якого у другій пролоVINI XVII – першій половині XVIII століть пов'язана з автономією п'яти Слобідських козацьких полків, а у другій половині XVIII століття втрачає її та перетворюється у звичайну провінцію Російської імперії.

Культура українців за суттю своєю завжди була осідлою, аграрною. Тому основним типом поселення були села та хутори. Звичайно, люди, їдучи з різних куточків України на Слобожанщину, привозили з собою і ретельно зберігали традиції народного будівництва, звичаїв, обрядів. Але зважаючи на природні умови, наявність місцевих матеріалів, тут виробились і місцеві традиції.

Для більшої частини території України, включаючи і Слобожанщину, характерний один тип відомого нам традиційного житла.

Підставою для нього слід вважати осіле землеробське життя, побут і пов'язані з цим обряди та звичаї.

Найбільше уваги приділялося вибору місця для житла. Заборонялося будуватися на теренах, де раніше йшла дорога, було когось вбито чи покалічено, був будинок, спалений блискавкою.

Однією з умов успішного будівництва вважався час закладання житла. Намагалися починати будівництво нової хати навесні та влітку. Вважалося, що найкраще закладати фундаменти у новий місяць, щоб у хаті був достаток.

З описів народного будівництва Слобожанщини, що збереглися в різних документах, можна довідатися, що слобожанці будували дерев'яні хати, стіни виплітали з хмизу й обробляли глиною, а в деяких місцевостях складали з каменю. Стіни обов'язково клинцювали (забивали клинці) і закидали глиною з половиною, а потім білили. Дахи вкладали соломною. Краї стріхи відводили від стіни і спирали на вінця, які підтримувалися стовпчиками. Завдяки цьому хати набирали більш привабливої оригінальної форми.

Козача або селянська, або міщанська хата відрізнялася од панського будинка тільки своїм розміром; матеріал же будівлі був однаковий - дерево, гонт, очерет, солома; і у заможних козаків можна було побачити навіть кахельні груби, які звичайно були у панських будинках. У хатах козаків та міщан були ті ж образи, лавки, килими, коци, рушники, скрині з одягом і українським убранством - тільки усе оте було куди бідніше та дешевше.

Важливою частиною хати була піч. Ставлячи піч з глини, спочатку виліплювали із землі та глини відповідне підвищення, а потім на нього, де власне і повинна бути піч, клали "великий куль соломи, або частіше бажаного для печі обсягу мішок, який набивали соломною, обліплювали з усіх боків, скільки треба завтовшки, мокрою глиною. Коли вона засохне, витягали полуку чи солону". Потім "ліпили припічок, прироблювали комин чи димар. Останній клали з лози, очерету, збивали з дощок".

Із часом на Слобожанщині почали робити печі з цегли. "Чорних хат" із печами без комина чи димаря у нашому регіоні, на відміну від бойків, не було.

Таким чином, піч у хаті слобожанина займала особливе місце. Її робили з глини, пізніше – з цегли. У заможних людей побутували кахляні печі. На кахлях були зображені сонце, круги, козацькі мотиви. Ці кахлі в основному на Слободі були знищені.

На Слобожанщині було поширеним малювання по дереву, про що свідчать мальовані скрині в хатах. На жаль, до сьогодні не збереглися настінні розписи, розповсюджені на Слобожанщині. Лише в літературних джерелах є згадки розписів на Слобожанщині.

Стає зрозуміло, що український народ приділяв своїм будинкам багато часу. Хата була символом сім'ї, частиною традицій, це простежується в якості її створення. Багатогранний український народ передавав їй частину своєї душі у вигляді малюнків, розписів, молитов, кахлю з візерунками, навіть побілки стін. У всьому простежувалася любов до свого житла.

Література

1. Астахова О.В. Свята та побут Слобожанщини / О.В. Астахова.– Харків : Колорит, 2004. – 125 с.
2. Данилюк А. Українська хата / А. Данилюк. – Київ : Наукова думка, 1991. – 108 с.
3. Косьміна Т. Сільське житло Поділля кінець XIX–XX ст. / Т. Косьміна. – Київ. : Наукова думка, 1980. – 192 с.

КУЛЬТУРА СЛОБОЖАНЩИНИ: УКРАЇНСЬКА ВЕСІЛЬНА ЗВИЧАЄВІСТЬ: ВИТОКИ, ТРАДИЦІЇ

Хист Л.В.

Науковий керівник – к.і.н., проф., зав. каф. суспільних та гуманітарних наук Міносян А.С.

Харківський державний університет харчування та торгівлі
(61051, Харків, вул. Клочківська, 333, каф. суспільних та гуманітарних дисциплін, тел. (057)349-45-50)

E- mail: klioling@mail.ru

The growth of interest in the Ukrainian national culture in general and Ukrainian folk culture, particularly is very common for independent Ukraine, it also enlivens scientific attention to this phenomenon. Features of ritual structure, attributes and philosophical concepts of Ukrainian marriage rituals allow local groups to distinguish Ukrainian population of the region – the posterity of immigrants from different regions of Ukraine, to analyze the dynamics of change and rituals, comparing it with changes in regions of origin, forecast national trends.

У XIX ст. досить поширеною була теорія запозичень повір'їв, переказів, звичаїв: деякі дослідники вважали, що на українське весілля певний вплив справили грецький і римський весільний ритуал. Микола Сумцов писав, що, незважаючи на всю оригінальність весільних звичаїв, у чеському весіллі наявні німецькі елементи, в болгарському і сербському – турецькі, в російському – татарські, в українському – грецькі й римські.

Проте пояснюються ці впливи інакше: «Під час великого переселення народів слов'яни поширилися у віддалених кутках еллінського світу на європейському материкау, в Македонії, Епірі, Елладі...». Микола Сумцов висловлює думку, що з чужого могло братися лише те, що нагадувало своє, рідне. Спільність же українського весілля із весіллям класичних народів полягає насамперед у тому, що проживали вони на сусідніх територіях. До спільних звичаїв належать використання свічки або факела, води, вивернутого кожуха, обрядового споживання короваю, посипання хлібним зерном, обрядова присутність на весіллі дітей.

Здавна в Україні існували різні форми шлюбу: викрадення дівчат, шлюб-купівля, договірне весілля, матріархальний шлюб (сватання дівчини до хлопця), сватання через сваху, звільнення шляхом шлюбу від смертної кари.

Опис викрадення дівчини подає французький мандрівник XVII ст. Г. де Боплан у книзі «Опис України», виданій у Франції (1650). Під час танцю хлопець міг викрасти дівчину навіть з багатой родини: «Хоч хлібороби вважаються кріпаками, одначе здавна користуються правом і свободою викрадати під час танка шляхетних дівиць, навіть дочок свого поміщика. Але при цьому моторність і спритність необхідні: викрадач неодмінно повинен вислизнути зі здобиччю в сусідній лісочок і переховуватися там не менше 24 годин. Тільки тоді прощають сміливця; інакше пропала його головонька. Якщо викрадена дівчина побажає вийти за нього заміж, він зобов'язаний під страхом смертної кари одружитися з нею; якщо ж ні, – викрадач вільний від покарання» [1, с. 232].

Звільнення від страти шляхом шлюбу – це народна українська традиція, що існувала в системі Звичаєвого Права. Рятувати від страти могла дівчина або вдова, якщо мали стратити хлопця, а також хлопець, якщо засудженою була дівчина. При цьому шлюб дозволявся лише тоді, коли була взаємна згода.

Шлюбний вік у XIX ст. для парубків становив 18–25 років, для дівчат 16–23 роки. Існував звичай спочатку віддавати заміж старших дочок, потім молодших. Якщо молодша виходила заміж раніше, це вважалося ганьбою для старшої дочки.[4]

В Україні дуже довго переважали традиції народної весільної обрядовості, церковне вінчання стало обов'язковим лише в XIX ст. Збереглося чимало церковних приписів про обов'язковість церковного вінчання, які постійно ігнорувалися народом. Про недовіру до церковного вінчання свідчать і такі факти, що церква освячувала і багатожонство князів та бояр, які мали по три і чотири жінки, причому обвінчані. Так, у грамоті польського короля Сигізмунда (1509) зазначалося, що він отримав скарги на людей київських, які «жени поимучи не венчаються и детей крестити не хотят и на исповедь не ходять» [5, с.186].

Церковний шлюб не був для українців «таїнством», а лише юридичним актом, який міг укладатися заздалегідь. Лише в 1774 р. священний синод видав височайший указ, що вводив церковне вінчання як обов'язковий.

І сьогодні в Україні ставлення й точність дотримання старовинних обрядів і ритуалів у родинному житті. Хоч нині ми, здебільшого, і не забобонні, але у душі більшість з нас переконана, що коли першим ступити на весільний рушник, то будеш головним у подружньому житті. Попри це ми маємо слугувати цим обрядам та ритуалам, які є частиною української народної обрядовості та культури, яку ми маємо плекати.

Література

1. Боплан Г.Л. де. Опис України / Пер. з фр. Я.І. Кравця, З.П. Борисюк. – К., 1990. – 424 с.
2. Воропай О. Звичаї українського народу. – К. : Оберіг, 1993. – 590 с.
3. Грушевский М.С. Очерк истории украинского народа. – К. : Лыбидь, 1991.
4. Густинський літопис. Хроніка, котра починається од потопу [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://litopys.org.ua/old17/old17_08.htm.
5. Жиленко І. Святиня. Історія Києво-Печерської лаври. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://litopys.org.ua/synopsis/swjatynja.htm>.

ОСОБЛИВОСТІ КУЛЬТУРНОГО ПОБУТУ СЛОБОЖАНЩИНИ

Шаповалова К.Є.

Науковий керівник – к. філос. н., доц. Коваленко Е.А.

Харківський національний університет радіоелектроніки
(61000, Харків, пр. Леніна, 14, каф. українознавства, тел.: (057)702-14-98

E-mail: Ichigo.kurosaki.1996@inbox.ru

This report is written about Ukrainian folk costumes, traditional Slobozhansky clothing (shirts, women's clothing, holiday clothing, men's clothing and headwear) and comparing this with modern clothing.

За часів відродження української культури необхідним є знання тих звичаїв і культурних досягнень, що мали місце в минулому. Органічно розвиваючись, ці культурні набуття сприяли формуванню української нації, підтримували дух народу у момент суворих випробувань, яких зазнавала держава. Розглядаючи історично-культурну складову України, хотілося б торкнутися деяких особливостей культури Слобожанщини

зокрема її побуту, оскільки це є актуальним напрямом для розгляду вітчизняної спадщини попередніх часів та сучасного періодів.

Мета доповіді – розглянути побутові особливості української культури, зокрема народний одяг та оригінальність його ознак.

Український народний одяг – самобутнє явище, що розвивалося і вдосконалювалося протягом століть, не втрачаючи своєї самобутності. Вбрання слобожан залишалося довгий час традиційним для свого регіону.

Універсальним прикладом одягу слобожан була сорочка. Святкові сорочки були суцільними, буденні могли мати верх з якіснішого полотна, низ – з грубого, тобто сорочка «підтачувалася» і називалася – «до підточки». Також сорочки прикрашалися вишивкою. Спочатку сорочки вишивали білим по білому. Вишивка також була джерелом закодованої інформації; наприклад дерево на рукавах було символом родючості. До вишивки додавалася мережка – ажурна техніка, що в поєднанні з вишивкою біллю створювало дуже витончений та елегантний виріб. Вишивалися і мережилися рукава, обов'язково поділ був мережаний, бо вони проглядалися з-під поясного одягу – плахти. Мережаний, а не вишитий поділ - характерна особливість Слобожанщини. В наш час в українській моді також часто використовують вишивку та мережива.

Що до пошиву тих чи інших виробів, то тут також використовувалися різні технології. Плахта шилася з полотнищ барвистої саморобної вовняної тканини з геометричним орнаментом. За кольором плахти можна було сказати, хто це – дівчина чи молодиця, молода чи стара. Дівчата носили плахти, основним кольором яких був червоний чи малиновий – "червчатки". Молода жінка носила червчатку, але до народження першої дитини. По тому вона мала переходити на червоно-сині і чим далі, тим темніші плахти. Бабусі носили чорні, однотонні дерги. Під час посту всі жінки носили «синятки» – сині плахти. Підв'язували плахту до стану поясом. Святковий був неширокий. Повсякденні були ширші і виконували не стільки декоративну функцію, скільки берегли поперек, бо і чоловіки, і жінки займалися важкою фізичною працею [1, с. 36].

Наприкінці ХІХ ст. натомість традиційних плахт і кольорових запасок на Слобожанщині поширюються спідниці з фабричних кубових тканин – шарафани. Підперізували шарафан широким червоним поясом.

Святковий одяг шили з дорогих тканин; оздоблювали тасьмою, зубчатою аплікацією. Крій її мав підкреслювати фігуру, для чого завищували лінію талії, розшивали низ вставними клинами ззаду по лінії талії. Лінія відрізу прикрашалася вишивкою, тасьмою, нефункціональними гудзиками. Під впливом міста на селі з'являється нагрудний одяг з рукавами – куфайки, холодайки, гусарки, козачки, матроски та ін. Верхній осінньо-весняний одяг слобожанок представляли куртки. Носили також довгі кофти з талією. Свити та юпки шили з пояркового сукна або тонкого

сукна поліпшеної обробки. Узимку жінки носили криті кожушанки, а у сильні морози – великі нагальні кожухи.

Чоловічий одяг був скромніший: літній складався з сорочки, штанів, пояса. Майже до кінця XIX ст. на Слобожанщині чоловіки носили широкі полотняні штани до очкура. Чоловічим нагрудним одягом були жилетки, верхнім – свити з фарбованого та сірого сукна, з відрізною спинкою і рясними зборами по лінії талії. Носили також широкі халати з густими зборами. У негоду чоловіче населення Слобожанщини одягало кобеняк – свиту з капюшоном з нефарбованого сірого сукна, подібний до аналогічного одягу інших областей України. Взимку носили розшиті кожухи. Верхній одяг Слобожанщини визначається багатством оздоблення, що виконувалося техніками вишивки та аплікації. Особливо пишно прикрашалися кожухи, розшиті барвистим гарусом на полах, спині та комірці: до п'ят – "тулубчасті", і коротші – "кожушанки".

Головні убори були різноманітними, залежно від сезону, місцевих традицій, тощо, їх робили із різних матеріалів та багатьох форм. На сході Харківщини носили так звані пиріжкові шапки, рантухи [2, с. 8].

Традиції старовинного слобожанського одягу надихають нині як модельєрів, так і сучасних рукодільниць. Цей одяг свідчить про витончений смак та вишукані уподобання українців.

Література

1. Косміна О.Ю. Традиційне вбрання українців / О.Ю. Косміна. – К. : Балтія, 2011. – 160 с.
2. Стельмащук Г.Г. Традиційні головні убори українців / Г.Г. Стельмащук. – К.: Наукова думка, 1993. – 240 с.

ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ ОСВІТИ Й НАУКИ НА СЛОБОЖАНЩИНІ В XIX СТОЛІТТІ

Шипілов Д.В.

Науковий керівник – к. філос. н., доц. Коваленко Е.А.

Харківський національний університет радіоелектроніки

(61166, Харків, пр. Леніна, 14, каф. українознавства, тел.: (057) 702-14-98)

E-mail: dima.shipilov@mail.ru

This article is talking about science and education developmental features in Ukraine in 19th century in terms of Slobozhanshchyna. It contains the information about the appearance of first universities in Ukraine and about Ukrainian famous scientists' developments that made enormous contribution into the world science development.

Українська культура складається з багатьох чинників. Особливе місце в ній займає освітня галузь. За рядом умов провідну роль у цьому процесі відіграла інтелігенція, різноманітна культурно-освітня діяльність якої вже наприкінці XIX століття набула міжнародного значення. Тому питання щодо освіти в Україні завжди було актуальним.

Мета доповіді – розглянути питання про розвиток освіти і науки України XIX століття на прикладі Слобожанщини.

XIX століття – це період розвитку капіталістичних відносин у Російській імперії і відповідно, в Україні як найбільш розвинутому її регіоні. Попри те, що правлячі кола країни у своїй переважній більшості боялися поширення знань серед широких верств населення, вони мусили вживати певних заходів щодо розвитку мережі навчальних закладів різного рівня. Одночасно із загальноосвітніми навчальними закладами відкривалися спеціалізовані та вищі навчальні заклади. Кардинальні зміни у світовій культурі XIX століття, зокрема в економічній, політичній та духовній сферах, зумовили інтенсивний розвиток освіти і науки. Основними осередками, які у цей час продукували та популяризували наукові знання, були університети. Це безпосередньо відноситься і до України. Перший університет на українських землях у складі Російської імперії засновано в Харкові за ініціативою вченого Василя Каразіна, який і став його ректором. У 1834 році на базі закритого Кременецького ліцею був заснований Київський університет св. Володимира (перший ректор М. Максимович). Також у 1864 році був заснований Новоросійський університет в Одесі (перший ректор І. Соколов) [2, с. 5–6].

Організація навчального процесу в вищих навчальних закладах України була майже такою, як і в західноєвропейських університетах, однак, на відміну від останніх, в українських і російських вищах не було богословських факультетів. Вони готували чиновників, юристів, науковців, працівників освіти.

Потреби економічного й соціального розвитку країни обумовлювали необхідність створення технічних, педагогічних, медичних та інших спеціалізованих вищих навчальних закладів. Так 27 вересня 1885 року у Харкові відкрився Південноросійський технологічний інститут.

У XIX ст. особливого розвитку набули природничі науки. Ціла плеяда науковців, які працювали в Україні, здобули світове визнання, зокрема, Мечніков, Кірпи́чов, Бекетов, Ляпунов та інші. Математик О. Ляпунов створив загальну теорію стійкості та рівноваги руху механічних систем. Став одним із засновників нової науки – фізичної хімії М. Бекетова. Праці М. Бекетова і його учнів започаткували харківську фізико-хімічну школу. Серед термохімічних досліджень Бекетова основними є визначення теплоти утворення окисів лужних металів і вивчення динаміки хімічних явищ.

Суттєві зрушення відбулися в гуманітарній сфері. Зокрема, в історичній науці особливо відзначилися М.І. Костомаров, який брав активну участь у періодичному виданні томів зібрання документів з історії України та Білорусі XIV–XVII століть, а також О.Я. Єфименко, перша жінка – доктор історичних наук, яка мала праці з політичного та соціально-економічного устрою України XVII–XVIII ст., а також була активним діячем Історично-філологічного товариства при Харківському університеті. Дмитро Яворницький здійснив ґрунтовні дослідження з історії запорозького козацтва. Видатним мовознавцем світового рівня був професор Харківського університету О. Потебня, видатний український філософ, фольклорист, етнограф, літературознавець, педагог, громадський діяч.

Водночас з метою концентрації інтелектуального потенціалу, координації досліджень, організації ефективного обміну науковою інформацією було створено низку наукових товариств зокрема Харківське математичне, історико-філологічне товариство в Харкові та інші.

Таким чином, освіта і наука України в XIX – на початку XX ст. розвивалися в руслі західноєвропейських тенденцій і за багатьма напрямками відповідали світовому рівню. Саме в цей час були закладені головні підвалини для майбутнього розвитку наукової та освітньої галузей, що свідчило про їх високий тогочасний рівень. Однак дедалі сильніше виявлялося відставання Російської імперії від розвинених європейських країн за рівнем науки і освіти. Попри певні позитивні зрушення, вітчизняна українська система освіти значною мірою зберігала свій становий і класовий характер.

Література

1. Полонська-Василенко Н. Історія України: У 2 т. Т. 2. Від середини XVII століття до 1923 року. – 3-тє вид. – К.: Либідь, 1995. – 608 с.
2. Фрадкіна Н. В. Просвітницька діяльність інтелігенції на Слобожанщині в кінці XIX – на початку XX століття як феномен культури. – Харків, ТОВ “Рейтинг”, 2007. – 13 с.

Секція 2.
Розвиток української мови: погляд крізь століття

НЕВЕРБАЛЬНІ ЗАСОБИ МОВЛЕННЯ

Білокурова А.О.

Науковий керівник – ст. викл. Сергієва А.В.

Харківський національний університет радіоелектроніки
(61166, Харків, пр. Леніна, 14, каф. українознавства, тел.: (057) 702-14-98)

E-mail: mailrushkina2012@mail.ru

Non-verbal form soft communication are gestures, facial expressions, posture people as manifestations of their condition, feelings and attitudes. The ability to read these signal irrational helps to understand the truth or falsity of information in verbal form. Knowledge from soft non verbal communication is essential for a person as an individual and in a group conversation.

Мовлення – основний, але не єдиний засіб спілкування. Люди обмінюються інформацією за допомогою багатьох інших засобів – жестів, міміки, постав тіла, одягу, запахів, зачісок, навіть предметів, які їх оточують (наприклад, меблів). Для співрозмовників значущими є прикраси, татування на тілі, гатунок чаю або кави, що споживаються, тощо. Усе це називається невербальними повідомленнями. Світ невербальних комунікативних компонентів, якими користується людина в ході міжособистісного спілкування, багатий, різноманітний і має довгу історію розвитку.

Багато науковців, які вивчають проблеми людської комунікації, сходяться на думці, що більшість інформації ми отримуємо невербальним шляхом, навіть не задумуючись над тим, як ми це робимо.

Невербальні засоби спілкування – це система немовних знаків, що слугують засобами для обміну інформацією між людьми.

Невербальне спілкування супроводжує й доповнює мову, відображаючи зміст висловленого або сприйнятого. Інформація передається невербальними засобами, які сприймаються різними сенсорними системами: зором, слухом, тактильними відчуттями тощо.

Невербальні засоби спілкування:

- кінетичні (виражають загальну моторику різних частин тіла (міміка, жести, постави, хода, контакт очима);

- проксемічні (пов'язані з організацією простору між його учасниками (відстань між мовцями, дистанція, вплив території, просторове розміщення);

- екстралінгвістичні (охоплюють позамовну сферу, в межах якої розвивається мова; її підрозділяють на: просодичні (фонетичні характеристики мовлення (швидкість мови, висота голосу, його тональність і діапазон); такесичні (пов'язані з тактильними особливостями сприйняття (рукостискання, поцілунки, дотики, прогладжування, поплескування); ольфакторні (вплив на комунікацію запахів тіла,

косметики, предметів особистого вжитку); хронемічні (вплив фактора часу на спілкування (час очікування початку спілкування; час, проведений разом у спілкуванні; час, протягом якого триває повідомлення мовця).

Кінетичні невербальні засоби є найважливішими у спілкуванні. Серед них важлива роль відводиться міміці.

Міміка репрезентує шість основних емоційних станів: гнів, радість, страх, страждання, подив і презирство.

З мімікою тісно пов'язаний візуальний контакт, тобто погляд, що становить важливу частину спілкування.

Неабияке значення у спілкуванні відіграють жести (виражальні рухи рук, що передають внутрішній стан людини).

За функціональним призначенням і природою вирізняють такі їх види:

- ритмічні жести (дублюють інтонацію, виокремлюють певні частини висловлювання, підкреслюють логічний наголос, сповільнення чи прискорення темпу мовлення);

- емоційні жести (передають найрізноманітніші відтінки почуттів: подив, радість, захоплення, ненависть, роздратування, розчарування);

- вказівні жести виконують функцію виділення якогось предмета серед однорідних. З цією метою послуговуються рухами пальців, кисті, цілої руки;

- зображувальними жестами (відтворюють предмети, тварин, інших людей (їхню форму, рухи, розміри); ними користуються в тих випадках, коли не вистачає слів чи необхідно підсилити враження і вплинути на слухача наочно);

- жести-символи (інформують про певні дії, властивості, наміри тощо; такі жести не мають нічого спільного з діями, про які вони сигналізують).

Поза теж має комунікативний сенс і репрезентує не тільки душевний стан людини, але й її наміри, налаштованість на розмову. Поза – це мимовільна або зумисна постава тіла, яку приймає людина. Вирізняють «закриті» й «відкриті» пози. Відомо, що людина, зацікавлена в спілкуванні, буде орієнтуватися на співрозмовника, нахилитиметься в його сторону, повернеться до нього всім тілом, а якщо не хоче його слухати – то відійде назад, стоятиме напівобернувшись. Людина, яка хоче заявити про себе, буде стояти прямо і вся буде напружена, якщо не потрібно підкреслювати свій статус, займе спокійну невимушену позу.

Хода людини, тобто стиль пересування, теж належить до важливих невербальних засобів спілкування. За ходою можна впізнати емоційний стан співрозмовника – гнів, страждання, гордість, щастя.

Хода тяжка, коли людина гнівається, легка – радіє, в'яла, пригнічена – страждає. Найбільша довжина кроку, коли людина почувається гордо.

Окрему систему становлять ритміко-інтонаційні невербальні засоби:

- інтонація;
- гучність;
- темп;
- тембр;
- тональність.

Екстралінгвістична система – це наявність під час спілкування пауз, а також різних вкраплень у голос – сміху, плачу, покашлювання, зітхання. Ці засоби доповнюють словесні висловлювання.

Спілкування завжди просторово організоване. Вчені виокремлюють чотири дистанції між учасниками спілкувального акту:

- інтимна (від 0 до 45 см) – спілкування з дітьми, дружиною, коханими, найближчими друзями;
- особиста (від 45 до 120 см) – спілкування під час зустрічей, на вечірках, у кулуарах конференцій тощо;
- соціальна (суспільна) (від 120 до 400 см) – міжособистісне спілкування з малознайомими людьми;
- громадська (відкрита) (від 400 до 750 см) виступ лектора перед аудиторією.

Невербальна комунікація – це поведінка людини, яка сигналізує про емоційний стан і характер взаємодії особистостей, що спілкуються. Невербальні засоби комунікації виражаються в одязі, зачісці, міміці, позі, предметах, що оточують людину. Розпізнавання і поняття подібної поведінки сприяє досягненню найвищого ступеня взаєморозуміння. Подібна інформація дозволяє зрозуміти настрій, переживання, очікування, почуття, наміри, а також морально-особистісні якості людей, що спілкуються.

Література

1. Шевчук С.В. Українська мова за професійним спрямуванням / С.В. Шевчук, І.В. Клименко. –Харків : Алтера, 2011. – 694 с.
2. Тетарчук І.В. Українська мова за професійним спрямуванням / І.В. Тетарчук, Т.Є. Дяків. – Харків : Центр учбової літератури, 2013. – 183 с.
3. Хміль Ф.І. Ділове спілкування / Ф.І. Хміль. – К. : Академвидав, 2004. – 278 с.

КОМУНІКАТИВНА СКЛАДОВА У ПРОФЕСІЙНІЙ КУЛЬТУРІ ЮРИСТА

Бурлака Д.А.

Науковий керівник – к. філол. н., доц. Перцева В.А.

Харківський національний університет внутрішніх справ
(61060, Харків, пр. 50-річчя СРСР, 27, каф. українознавства,
тел.: (057)7398-073)

E-mail: victoria.p@ukr.net

Legal state construction in Ukraine actualized the problem of law specialists' training, the priority of which is to form their competitive abilities. Communicative culture is an essential component of each lawyer's act which is the base of his professional perfection and further self realization. Lawyer's speech culture is characterized by a set of communicative knowledge and skills that are realized according to the rules and norms of the legal subjects interaction. Communicative culture mastery involves the formation of the lawyer's active position in the process of business communication.

Професійна культура – це сукупність теоретичних знань і практичних умінь, притаманних певній професії. Комунікативна культура є умовою і передумовою ефективності професійної діяльності, показником професійної компетентності та професійного самовдосконалення.

Побудова правової держави в Україні актуалізувала проблему підготовки фахівців у галузі права, пріоритетом якої все більше стає формування їх конкурентоспроможності, готовності до вирішення різних завдань, завдяки достатньому рівню комунікативної культури. Це пов'язано з тим, що спілкування – це істотна складова діяльності кожного юриста, яка в значній мірі має процесуальний, самодостатній характер, а отже, виступає базою його професійного становлення, подальшої самореалізації, забезпечує суспільне визнання. Особистість юриста, формуючись у діяльності з іншими людьми, визначає характер цієї діяльності. Такий погляд передбачає, що в центрі спілкування знаходяться дві особистості, два суб'єкти спілкування, взаємодія яких реалізується через діяльність і в діяльності.

Основним завданням професійного діалогу юриста є переконання, яке досягається завдяки аргументації, яка поділяється на докази природні (свідчення очевидців, документи, дані експертизи та наукового аналізу) і штучні. Недостатність комунікативної культури помітно знижує рейтинг юриста як фахівця, позбавляючи його професійної перспективи. Оволодіння законами риторики, за якими організовується і прямує мисленнєво-мовна діяльність, і усвідомлення правил культурного спілкування передбачає формування активної позиції юриста в процесі ділового спілкування.

Комунікативна культура – це єдність багатьох складових: вимови, дикції, багатства словникового запасу, логічної стрункості, граматичної правильності і навіть культури жестів і міміки. Комунікативна культура, на наш погляд, це показник загальної культури людини, її інтелектуального розвитку. Недостатня мовна культура юриста помітно знижує професійний рейтинг, може згубно позначитися на кар'єрі. Сучасна мовна ситуація в суспільстві характеризується значним розширенням сфери ділового мовлення. Успіх діяльності юриста багато в чому залежить від уміння вести різні за метою і формою переговори, від уміння впливати на слухача.

Структурними компонентами комунікативної культури як складовими частинами іміджу юриста є нормативно-лінгвістичний компонент як знання норм літературної мови та використання в мовній практиці виразності мовлення через використання мовних засобів; емоційно-експресивний компонент, що передбачає адекватне використання позамовних засобів (жестів, міміки, інтонації, темпу мови, пауз, гучності) відповідно до реалізації комунікативних завдань; поведінково-комунікативний компонент, що передбачає необхідний рівень готовності до спілкування (говоріння і слухання).

Відомий публіцист і вчений-юрист А.Ф. Коні казав: «Треба знати предмет, про який говориш, точно і з подробицями, з'ясувавши цілком його позитивні і негативні властивості; потрібно знати свою рідну мову і вміти користуватися її гнучкістю, багатством і своєрідними зворотами». Людина, яка володіє словом, володіє людьми.

Отже, характеризуючи комунікативну культуру у взаємозв'язку з професійною культурою, ми вважаємо, що без формування першої неможливий повноцінний розвиток особистості майбутнього юриста у сфері професійної комунікації. Комунікативна культура юриста характеризується сукупністю комунікативних знань, умінь і навичок, розвиненою комунікативною свідомістю, що проявляється через володіння вербальними і невербальними засобами комунікації відповідно до правил і норм взаємодії суб'єктів правових відносин.

Література

1. Жалинский А.Э. Профессиональная деятельность юриста / А. Жалинский. – М., 2009. – 178 с.
2. Коваль М.С. Формування індивідуального стилю професійного спілкування / М.С. Коваль. – Київ, 1998. – 173 с.
3. Коні А.Ф. Избранные труды и речи / А. Ф. Коні. – М., 2000. – 640 с.
4. Радомський І. П. Професійне спілкування в юридичній діяльності / І.П. Радомський // Вісник НТУ України “Київський

політехнічний інститут: Зб. наук. праць. – Київ: ІВЦ “Політехніка”, 2006. – № 2(17). – С. 30–134.

5. Самолюк В. Юридична практика /В.Самолюк.– Острог: Видавництво Національного університету «Острозька академія», 2006. – 204 с.

СТАНОВЛЕННЯ УКРАЇНСЬКОЇ ПРАВНИЧОЇ ЛЕКСИКИ ЗА ЧАСІВ КИЇВСЬКОЇ РУСІ

Верховод В.В.

Науковий керівник – к. філол. н., доцент Овчинников М.О.

Харківський національний університет внутрішніх справ
(61080, Харків, пр-т 50-річчя СРСР, 27; кафедра соціально-
гуманітарних дисциплін, тел.: (057)7398-307)

E-mail: kafiduum@meta.ua

In this report we try to study the composition of the first vocabulary of the period of Kievskaya Rus, relying on written reminders of that era. First of all it concerns the contracts with Russia and Byzantium and the collection of ancient Russian law rules of the “Russian truth”. Analysis of sources suggests that the legal lexis of ancient texts is organized by individual lexical-semantic groups, and the structure of the legal concepts includes single-and multi-component units.

У своїй доповіді ми робимо спробу виявити склад правничої лексики періоду Київської Русі, спираючись на історико-літературні пам'ятки зазначеної епохи.

Правнича лексика періоду Київської Русі лише формувалась. Слова, які називали поняття правничої сфери, виконували номінативну функцію, проте не мали наукової дефініції, оскільки ще не існувало відповідної науки та наукової класифікації.

Основними джерелами права періоду Київської Русі були: звичаєве право, договори Русі з Візантією, княже законодавство, «Руська правда».

Русько-візантійські договори 907, 911, 945 та 971 рр. є найбільш ранніми писемними джерелами, які містять норми кримінального, цивільного та міжнародного законодавства. У договорі 907 р. знаходимо приклади лексики міжнародного права («мир творити», «мир сотворивые», «утвердише мир»). У договорах 911 та 945рр. засвідчена лексика кримінального права на позначення вбивства та майнових злочинів («убиеть», «сотворивые убои», «украдеть тать» та ін.). У зазначених текстах зустрічається лише одна назва на позначення злочинця – «злодеи».

Це складне слово праслов'янського походження спочатку означало «людина, яка чинить будь-яке зло», а потім у частині слов'янських мов закріпилось тільки за крадіями.

Найбільше значення серед правових пам'яток Київської Русі має «Руська правда». Поняття злочину, який розумівся за «Руською правдою» як спричинення моральних або матеріальних збитків особі чи групі осіб, знайшло відображення у слові «обида». Це слово, вірогідно, походить з праслов'янської мови і первинно мало значення «дивитися мимо».

На позначення окремих видів злочинів уживали слова «пагуба» (шкода, збиток), «выдрать» (викрасти), «вкъ» (каліцтво), «потнути», «убіети» (вбити), «разбои» (розбій). На позначення злочинців функціонували слова «головникъ» (вбивця), «разбоиникъ» (той, хто вчинив розбій), «тать» (крадій, злодій), а на позначення винуватця правопорушення – слово «сводъ». Система покарання була пов'язана з правом кривавої помсти, що знайшло відображення у словосполученні «убієніє за голову». Найвища міра покарання відображалась у значенні лексем «поток» і «разграбление». Наступний за тяжкістю вид покарання – грошовий штраф, позначений словом «вира». Лексема «вира», можливо, є запозиченням з германських мов, і складається з двох давньонімецьких слів, які мали значення «чоловік» і «вартість». Частина вири поступала до княжої казни, а частина сплачувалась родичам убитого як пеня за вбивство, що називалося «головничьство». На позначення окремих елементів системи доказів та судочинства знаходимо слова «видок» (очевидець злочину), «послух» (поручитель), «поклепъ» (звинувачення), «поличное» (речовий доказ), «печаловатися» (дія щодо опікунства), «поклон» (сплата уповноваженій особі за виконання обов'язків судді), «помочное» (компенсація безвинно обмовленому), «ябетник» (чиновник, який виголошував обвинувачення), «тіунь» (суддя нижчої категорії), «ряд» (заповіт, вирок, договір), «приставна грамота» (повістка-виклик на суд), «обілить куны» (погашення боргу), «поклажа» (договір про передачу речей на збереження).

Аналіз писемних джерел дозволяє зробити висновок про те, що давньоруська правнича лексика організовується за окремими лексико-семантичними групами: на позначення видів злочину («пагуба», «разбои»), назв злочинців («разбоиникъ», «тать»), видів покарань («поток», «вира»), елементів судочинства («видок», «поклепъ»), назв судових сплат («головничьство», «помочное»), назв чиновників («ябедник», «тіунь»). Структура правничих понять включає однокомпонентні та багатокомпонентні мовні одиниці, зокрема словосполучення із домінуванням негативної оцінки у ключовому слові (убьен будет) або залежному слові (сотворивыи убивство).

Література

1. Артикуца Н.В. Мова права та юридична термінологія. – К. : ТОВ «Періодика», 2010. – 335 с. 2. Вербенець М.Б. Юридична термінологія української мови: історія становлення і функціонування: автореф. дис. на здобуття наук. Ступеня канд. філол. наук. – К. : КНУ, 2004. – 15 с. 3. Доценко О.Л. Історія мови українського справочинства : Навч. посібник. – К. : Альфа Реклама, 2010. – 300 с. 4. Етимологічний словник української мови: У 7 т. / Редкол. О.С. Мельничук та ін. – К. : Наук. думка, 1982–2012. 5. Прадід. Ю.Ф. У царині лінгвістики і права. – Сімферополь : Еліньо, 2006. – 265 с.

ДО ПИТАННЯ ПРО ЕТИКЕТ ПРОФЕСІЙНОГО СПІЛКУВАННЯ

Голуб О.Ф., Крапивін В.С.

Науковий керівник – к. філол. н., доц. Явтушенко В.М.

Харківський національний університет радіоелектроніки
(61166, Харків, пр. Леніна, 14, каф. українознавства, тел.: (057) 702-14-98)

E-mail: ukrainozn@ukr.net

This article describes the etiquette of professional communication. Main features and rules of professional communication.

Мова нації – універсальна система, у сучасному житті по-новому розглядаються питання функціонування мови. Старий поділ на професії «інтелігентні» та «неінтелігентні» зникає. Основний критерій – знання свого фаху, рівень володіння професійною термінологією. Від того, на якому рівні перебуває культура ділових людей, залежить результати їхньої професійної діяльності, взаємини з колегами, партнерами по бізнесу та клієнтами, врешті-решт психічне здоров'я.

Протягом останніх десятиліть усе більше професійна етика сприймається як суспільна необхідність, породжена специфікою професійної діяльності державних службовців та соціальним контекстом, у якому вона функціонує. Естетичною формою вияву моральності професійної етики є етикет, який виступає своєрідною єдністю культури моральної свідомості і поведінки.

Етикет – слово французького походження, що означає манеру поведінки. Етикет функціонує в суспільстві як сукупність двох форм поведінки: мовленнєвої і немовленнєвої.

Мовленнєвий етикет – це сукупність мовних засобів, які регулюють нашу поведінку в процесі мовлення. Мовленнєвий етикет висуває перед

людьми, що спілкуються, певні вимоги. Їхня розмова має бути ввічливою, пристойною, а самі комуніканти мають виявляти один до одного уважність і чемність. Головне призначення етикету, в тому числі й мовленнєвого, – встановлення сприятливого контакту між людьми, регулювання їх взаємин на основі принципу ввічливості. Адже мета спілкування – вплив однієї людини на іншу. Без знання прийнятих у суспільстві правил мовного етикету, не володіючи вербальними формами вираження ввічливих взаємин між людьми, особистість не може правильно встановити різноманітні контакти з оточуючими, тобто, не може з найбільшою користю для себе і для оточуючих здійснити сам процес спілкування.

Звертання – найяскравіший і часто вживаний вид мовленнєвого етикету. Суть його полягає в тому, щоб звернутись до співрозмовника із проханням чи із пропозицією як усно, так і письмово. В українській мові, на відміну від російської, за мовленнєвим етикетом, коли ми звертаємося до особи на ім'я, ім'я та по батькові, бажано використовувати кличний відмінок. Називному відмінку притаманна офіційність, а кличний відмінок – це ознака прихильного, люб'язного ставлення до співрозмовника. Доречно розпочинати звертанням у кличному відмінку.

Сформовані норми моральності є результатом тривалого за часом процесу встановлення взаємин між людьми. Без дотримання цих норм неможливі політичні, економічні, культурні відносини, тому що не можна існувати, не поважаючи один одного, не накладаючи на себе певних обмежень.

Професійне спілкування, на відміну від його інших видів, має свої особливості, а саме:

- наявність певного офіційного статусу об'єктів;
- спрямованість на встановлення взаємовигідних контактів та підтримку зв'язків між представниками взаємозацікавлених організацій;
- відповідність певним загально визнаним і загальноприйнятим правилам;
- передбачуваність ділових контактів, які попередньо плануються, визначається їх мета, зміст і можливі наслідки;
- конструктивність характеру взаємовідносин, їх спрямування на розв'язання конкретних завдань, досягнення певної мети, як правило, не виходячи за рамки певного кола;

Отже, щоб ділова бесіда була результативною незалежно від того, з ким ви розмовляєте, необхідно: володіти знаннями української, вміти вдало та доцільно ними оперувати в діловому мовленні, знати певні правила ведення ділової бесіди та етикету, а головне бути толерантними зі своїми співрозмовниками під час дискусії, адже всі вищезгадані правила дають можливість представити себе у суспільстві як грамотну та культурну людину; є основною рисою успішної людини.

РОЛЬ СУЧАСНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ВИКЛАДАННІ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

Григор'єв В.

Науковий керівник – ст. викл. Голопич І.М.

Харківський національний університет внутрішніх справ
(61080, Харків, пр. 50-річчя СРСР, 27, каф. українознавства,
тел.: (057) 73-98-391)

E-mail: golinna@mail.ru

The author examines the role of modern technology in studying Ukrainian language. The main attention is paid to multimedia, which provides a comprehensive approach to language learning, and distance learning, when the student is faraway from the teacher, but can actively communicate with him using a computer through a system of telecommunication networks.

Досконале знання державної мови, постійна турбота про піднесення її престижу й функціонування в усіх сферах суспільного життя – одне з головних завдань мовної освіти на сучасному етапі розвитку України.

Вирішення проблеми комунікативного розвитку студентів пов'язане з формуванням життєво необхідних і соціально істотних комунікативних умінь (сприймати і продукувати висловлювання). Практика свідчить, що робота в цьому напрямі актуальна і методично значуща, адже формування комунікативних умінь сприяє становленню комунікативного ядра особистості й підвищує якість висловлювання як продукту мовленнєвої діяльності. Досить важливим є формування знань про те, що таке мова, та за допомогою яких методів та засобів її можна швидко та якісно засвоїти, усвідомлення потреб для яких студент її вивчає, де і в якому обсязі буде її застосовувати. Ефективному засвоєнню цих знань студентами можуть сприяти інноваційні методи, спрямовані на розвиток мовленнєвої і мовної компетентності, яка впливає на професійну самореалізацію.

Сучасні інформаційні технології – це комплекс методів та засобів, завдяки яким викладач, докладаючи мінімальні зусилля може досягнути поставлених цілей. Вони безумовно мають низку беззаперечних переваг у порівнянні з «традиційними» методами та засобами. При викладанні матеріалу з використанням технологій, наданих нам сучасним світом процес навчання набуває динамічності та яскравості. Мобільність, доступність, оперативність та інтеграція є постійними супроводжуваними перевагами такого викладання. Використання новітніх технологій допомагає засвоювати мову безпосередньо в тому інформаційному середовищі, в якому живе сучасна людина (віртуальне спілкування, пошук і відбір інформації і под.)

Мультимедійне навчання – це система комп'ютеризованого навчання, де використовуються засоби мультимедіа. Мультимедіа, дозволяє

об'єднати в комп'ютерному середовищі текст, звук, графіку, мультиплікацію та відеозображення, що дозволяє забезпечити комплексний підхід до вивчення мови студентом: наявність різноманітної інформації у вигляді друкованого тексту, живої мови, статичної і динамічної наочності при підтримці взаємодії учня з комп'ютером.

Віддалене (дистанційне) навчання – це форма навчання, в якій студент фізично віддалений від викладача, але може активно спілкуватися з ним за допомогою комп'ютера через систему телекомунікаційних мереж.

Інтенсифікації й оптимізації навчально-виховного процесу сприяють інтерактивні методи, які полегшують процес засвоєння матеріалу; активізують навчальну діяльність студентів; формують навички аналізу навчальної інформації, творчого підходу до засвоєння навчального матеріалу; допомагають формулювати власну думку, правильно її висловлювати, доводити свою точку зору, аргументувати й дискутувати.

Але поряд з цим не слід забувати, що багато «традиційних» методів пов'язано з психологічними процесами, які залишають слід в свідомості людини. Наприклад, процеси, пов'язані з дрібною моторикою, зокрема, записування, сприяє розвитку мовленнєвої зони мозку не тільки в дитинстві, а також в дорослому віці.

Справжня майстерність викладання української мови полягає в умінні комбінувати використання «традиційних» методів та сучасних технологій.

Добираючи прийоми і методи викладання мови, варто враховувати як психологічні особливості, так і рівень ефективності засвоєння мови, але насамперед варто добирати відповідні методи для кожної ситуації, незалежно від того, «сучасні» вони чи «традиційні».

Література

1. Використання новітніх технологій навчання в Україні: вимоги Болонського процесу та перспективи запровадження [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://old.niss.gov.ua/Monitor/november08/14.htm>
2. Освітні інновації та передовий педагогічний досвід в закладах освіти Івано-Франківської області: Інформаційний довідник / упор.
3. 3. Болюк, Р. Зуб'як, О. Мариновська, О. Барабані, Л. Скальська, Л. Калуська, Г. Слободян, Л. Келембет / За заг. ред. З. Болюк, О. Мариновської, Р. Зуб'яка. – Івано-Франківськ, 2007. – 218 с.

ІСТОРІЯ ТА ОСОБЛИВОСТІ ДІЛОВОДСТВА В УКРАЇНІ

Гриньов Р.С.

Науковий керівник – к. філос. н., доц. Коваленко Е.А.

Харківський національний університет радіоелектроніки
(61166, м. Харків, пр. Леніна, 14, каф. українознавства, тел.: (057) 702-14-98)

E-mail: rost_grin@rambler.ru

In the modern life of mankind document plays an important role. In our work, business and everyday reality we confront with the need to create, to transfer and to save information. Nowadays clerical work combines of knowledge in many areas: archivistics, history, management, jurisprudence and computer science. This report analyzes the stages of clerical work development.

Практично в будь-якій сфері нашої діяльності та повсякденному житті ми стикаємось з необхідністю створення, передачі та зберігання інформації. Людство користується різного роду документами для задоволення певних соціальних потреб, для зовнішнього зв'язку. Діяльність, що охоплює документування та організацію роботи з документами в процесі виконання управлінської діяльності на всіх його рівнях, визначається як діловодство. Отже, розгляд будь-якого питання, пов'язаного з цим процесом, є достатньо актуальним в сучасному суспільстві.

Мета роботи – визначити роль і значення документальної складової і діловодства зокрема в культурно-історичному просторі а також в сучасному суспільстві.

Необхідність у складанні документів виникла з появою писемності. Нагальна потреба в укладанні угод з іншими особами викликала появу перших засобів фіксації та збереження інформації. Слово «документ» походить від латинського documentum – те, що вчить, доказ, свідоцтво, зразок [1, с. 270]. З розвитком майнових відносин поступово з'являється потреба диференціювати та систематизувати наявні документи, у зв'язку з чим виникає система діловодства. Розвиток вітчизняного діловодства сягає у давнину. Передумови його виникнення пов'язують зі створенням перших управлінських документів, що функціонували в Київській Русі: договорів Київських князів з Візантією 907, 911, 944, 971 років, різноманітних грамот, княжих уставів, уроків, церковних уставів, а також зводу світських законів – «Руської правди» XI ст [2, с. 99].

Основними етапами розвитку діловодства можна умовно вважати актове, приказне, колезьке, виконавче, радянське та сучасне.

Етап актового діловодства пов'язують із поширенням у XIII ст. актових книг, які фіксували результати судової діяльності. Залежно від судової справи актові книги поділялися на секретні, записні, поточні. Актове діловодство існувало на території Правобережної України до

кінця XVIII ст.

Приказне діловодство XV–XVII століть утворилось завдяки складанню наказів та документів. У цей період виробився сталий процес приказного діловодства, затвердились формуляри складових частин документів, порядок їх оформлення, просування в межах приказів та за її межами. Документи поділяли на законодавчі та розпорядчі.

Етап колезького діловодства XVIII–XIX століть пов'язують з Петровськими реформами. В цей період офіційно оформлено систему документування й діловодства колегії, упорядковано системи реєстрації, ведення журналів реєстрації документів, розроблено системи довідкового апарату, обов'язковими елементами документів стає дата й номер; закладено основи обліку й зберігання документів.

Протягом етапу виконавчого (міністерського) діловодства XIX ст. – 1918 р. розроблено систему ведення діловодства й звітності, регламентовано порядок проходження документів по інстанціях, поділено справи на категорії: невідкладні, термінові, поточні.

Радянський етап розвитку діловодства 1918–1991 рр. характеризується удосконаленням діловодства та обліку, впровадженням принципів наукової організації праці в систему діловодства, створенням систем стандартів з документації, єдиної державної системи документації (ЄДСД).

Розбудова державності, власної нормативно-правової бази, нові економічні умови господарювання зумовили необхідність вирішення нових завдань та проблем щодо організації діловодства в незалежній Україні.

Сучасне діловодство – система життєво важливих дій організацій, пов'язаних з діловою документацією. Встановлює загальні правила документування управлінської діяльності та регламентує порядок роботи з документами з моменту їх створення або надходження до відправлення або передачі до архіву. Актуальне завдання для новітнього діловодства – ідентифікація достовірності документів, збереження та захист інформації.

Таким чином, діловодство стало результатом розвитку і самовдосконалення в суспільстві складної комунікативної системи за певний історичний період, починаючи з виникнення і розвитку писемності, появи документів й організації, зростання обсягів інформації, поширення знань, створення діловодних органів, побудови управлінських документованих масивів, систематизації та уніфікації документації, впровадження систем автоматизації діловодства та документообігу. Сучасне діловодство є сукупністю знань з багатьох напрямів: документознавства, архівознавства, історії, менеджменту, правознавства та інформатики.

Література

1. Большой толковый словарь русского языка / Сост. и гл. ред. С.А. Кузнецов. – СПб. : Норинт, 1998. – 1536 с.
2. Загорецька О.М. До питання щодо періодизації історії діловодства в Україні / О.М. Загорецька. Архівознавство. Археографія. Джерелознавство : міжвід. зб. наук. праць / УНДІАСД. – К., 2006. – Вип. 8. – С. 97–118.

РОЗВИТОК УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ТА ПИСЕМНОСТІ

Давидов І.С.

Науковий керівник – к. філол. н. Явтушенко Н.Г.
Харківський радіотехнічний технікум
(61166, Харків, вул. Сумська 18/20, тел. 0972051019)
E-mail: bestantonio@rambler.ru

In the article told about history of Ukrainian and Ukrainian written language.

Дискусії щодо походження української мови тривають з давнини і до теперішнього часу.

Генеалогічно українська мова належить до індоєвропейської мовної сім'ї. Спільно з російською і білоруською мовами вона входить до східнослов'янської підгрупи слов'янської групи мов (до західнослов'янської підгрупи входять словацька, чеська, польська, кашубська, верхньо- і нижньолужицька мови (Німеччина), до південнослов'янської – словенська, македонська, болгарська, сербська, хорватська і старослов'янська мови). Історію української мови починають від праслов'янської (спільнослов'янської) мовної єдності, яка виділилася з індоєвропейської прамови приблизно в III тис. до н. е. Праслов'янська доба тривала близько 2000 років.

За традиційною версією походження східнослов'янських мов, яка ще донедавна була офіційною та обов'язковою, вважалося, що після завершення праслов'янської епохи розпочався спільний східнослов'янський період, який тривав понад 500 років та закінчився лише в XI–XII ст. під час феодальної роздрібненості Київської Русі. У цей час нібито сформувалася й спільна для всіх східних слов'ян так звана давньоруська мова, на основі якої з XIII ст. виникають три східнослов'янські мови – українська, російська та білоруська – як мови відповідних народностей. Такий підхід базувався здебільшого на низці ідеологічних настанов спочатку доби царської Росії, а згодом радянської епохи. Сучасний рівень лінгвістичних,

археологічних та історичних знань, а також можливість відходу від усталених ідеологічних догм дають змогу внести в цю схему істотні корективи.

Сучасні дослідники, критикуючи теорію єдиної давньоруської (або праруської) мови, вичленовують українську мову безпосередньо з праслов'янської мови без проміжних ланок. Згідно з цим підходом, три східнослов'янські мови, українська, білоруська й російська, зростали незалежно одна від одної як мови самостійні, і так званої «праруської» спільної мови не існувало.

Безперервність історичного розвитку етносу на українських землях від середини I тис. н. е. до нашого часу може свідчити про те, що після розпаду праслов'янської мовної спільності в цьому ареалі почав формуватися український етнос і відповідно – українська мова. Вона перейняла від праслов'янської значний специфічний лексичний фонд і чимало фонетичних та граматичних (насамперед, морфологічних) рис, які в інших слов'янських мовах замінилися новими, а в українській мові вони склали найдавнішу групу мовних особливостей.

Разом з християнством до Київської Русі прийшла старослов'янська (або церковнослов'янська) мова, створена на базі давньоболгарських діалектів Кирилом і Мефодієм (одних з перших слов'янських культурних діячів). Нею писалися релігійні та офіційні тексти. Старослов'янська мова довгий час виконувала функції писемної мови.

З XIV по XVIII ст. на теренах України побутувала староукраїнська мова, яка активно використовувалася як писемна. Поява новоукраїнської мови, яка згодом стала сучасною літературною, датується XIX ст. Її зачинателем вважається письменник І. Котляревський, а основоположником – Т. Шевченко. В основі сучасної літературної мови лежить система полтавсько-наддніпрянських діалектів.

Питання походження слов'янської писемності залишається досі остаточно не з'ясованим. Але однозначно визнано факт її існування ще до Хрещення Русі. Про це маємо декілька свідчень у стародавніх літописах. Після прийняття християнства (988 рік) на території Київської Русі були відомі два типи письма – кирилиця (від імені Костянтина Філософа, в чернецтві Кирила) і глаголиця (від давньослов'янського «глагол», що означає «слово»).

Глаголиця вважається давнішим письмом, але досі не існує єдиної думки щодо її походження. Азбука глаголиці складалася з 39 літер, які мали дуже складне накреслення у вигляді кружечків і петельок, з'єднаних між собою. Незважаючи на графічну складність літер глаголиці, вона тривалий час вживалася в деяких південнослов'янських країнах

Кирилиця – цілком оригінальна система слов'янської писемності, яка є складною творчою переробкою грецького алфавіту. Азбука кирилиці

складалася з 43 літер, у тому числі з 24 грецьких і 19 оригінальних слов'янських. Графіка кириличної азбуки була близькою грецькому та візантійському алфавітові. Такі накреслення літер у подальшому стали графічною основою сучасної української, російської, білоруської, болгарської, сербської та македонської писемності.

Таким чином, історія української мови та писемності бере свій початок з давнини, що підтверджує статус української мови як однієї з найдавніших мов світу.

ДО ПИТАННЯ ПРО РОЛЬ МОВИ ДЛЯ КОНСОЛІДАЦІЇ НАЦІЇ

Дегтярьов А.Г., Ходус Д.В.

Науковий керівник – к. філол. н., доц. Явтушенко В.М.

Харківський національний університет радіоелектроніки
(61166, Харків, пр. Леніна, 14, каф. українознавства, тел.:(057) 702-14-98)

E-mail: skiv.best@gmail.com

The language situation and the problem of the status of languages in Ukraine are constantly in the spotlight and confrontation between different political forces, but still systematic sociological analysis of the problems in our country is missing.

Мовна ситуація та проблема статусу мов в Україні постійно перебувають у центрі уваги і протистояння різних політичних сил, однак досі системний соціологічний аналіз цих проблем у нашій країні відсутній. Зрозуміло чому. За радянських часів мовна ситуація в Україні й інших республіках не вивчалася, бо це не входило в інтереси одноосібно правлячої партії.

На теперішній час дослідження, проведені фірмою «Юкрейніан соціолоджі сервіс», дають можливість зробити висновок, що у приватних мовних практиках громадян України спостерігається в цілому баланс української і російської мови, при незначному переважанні російської мови спілкування в 2006–2007 рр., а в публічних громадських і виробничих мовних практиках й донині російська мова переважає українську. При цьому, ситуація принципово різниться щодо мовних практик в окремих регіонах країни.

Так, у сім'ях, згідно з дослідженням 2007 р. у Західній Україні (сім областей), лише українською розмовляє 80,8 % громадян (а в цілому українською – 88,5 %), в Центральній Україні та на Північному Сході – 36,0 % (в цілому – 50,9 %), на Південному Сході (6 областей без Донбасу і Криму) відповідно 5,3 та 12,6 %, а на Донбасі та Криму – 1,1 та 3,2 %.

І навпаки, на Донбасі та Криму в сім'ях лише російською розмовляють 70,2 % громадян (у цілому російською – 87,4 %) на Південному Сході – 35,7 % та 58,8 %, в Центрі та Північному Сході – 9,5 і 22,0 %, у Західній Україні – 1,7 та 3,1 %.

За роки незалежності кількість проектів Закону про мову в Україні перевищила кількість законопроектів у будь-якій іншій сфері законодавчого регулювання, але жоден з них прийнятий не був. Можливо, це на краще, тому що більшість з них утискають українську мову і надають більше повноважень російській.

Відомо, що ми живемо в добу масштабної глобалізації, коли зникають бар'єри між цивілізаціями і культурами, стають прозорими кордони між державами. За таких обставин мови і культури нечисленних народів стоять під загрозою знищення через тиск потужніших мов. За підрахунками ООН, до 90 % мов народів світу впродовж нашого століття можуть зникнути. Стан сучасного функціонування і розвитку української мови теж викликає занепокоєння, хоча це і велика мова великого народу. За цих обставин українська мова, щоб вижити, потребує всебічної підтримки з боку держави.

Керуючись досвідом Заходу, для створення більш простого юридичного механізму для громадян, було розглянуто та прийнято законопроект № 5029-VI від 2012 року «Про засади державної мовної політики», спираючись на історичні факти, культуру та звичаї регіонів, що виникнули.

Отже, дивлячись на країни Заходу, ми бачимо, що політика розвинутих країн звернена в бік стимуляції розвитку державної мови та популяризації регіональних мов. В одній країні може проживати більше 50 різних національностей, кожна з яких має відчувати себе зручно. Історично склалося, що сучасна Україна стала домівкою для багатьох народів. Тому українці навчилися розуміти та використовувати не тільки рідну мову, а й мову своїх сусідів. Мова – це спосіб людей порозумітися одне з одним, тому ми маємо бути толерантними одне до одного, поважати та використовувати різні мови світу, однак, підтримуючи розвиток державної мови.

Література

1. Пасько І.Т. Національна ідея: варіанти на тлі європейської культури / І.Т. Пасько // Схід.– 2012. – № 3. – С. 3–11.
2. Іванишин В. Мова і нація. / В. Іванишин, Я. Радевич-Винницький. – Дрогобич: Відродження, 1994. – 218 с.
3. Обушний М.І. Етнос і нація: проблеми ідентичності / М.І. Обушний – К. : Український центр духовної культури, 1998. – 204 с.

МОРАЛЬНІ ЗАСАДИ ПРОФЕСІЙНОГО СПІЛКУВАННЯ

Долгополова М.О.

Науковий керівник – к. пед. н., доц. Кузьміна Л.В.

Харківський національний університет радіоелектроніки
(61166, Харків, пр. Леніна, 14, каф. українознавства, тел.: (057)702-14-98)

E-mail: ukrainozn@ukr.net

In the article examines the main factors that make up the culture of professional communication. Described communication styles and ethical quality that affect performance communication. Consider verbal and non-verbal means of communication.

В основі професійного спілкування лежить принцип людських стосунків – взаємної ввічливості. Повага до інших була й залишається обов'язковою нормою ділової комунікації. Будь-яке професійне спілкування визначається наявністю кінцевої мети – уможливити панування гармонії у ділових відносинах. Метою доповіді передбачено розглянути основні чинники, що становлять культуру професійного спілкування.

Етико-психологічні питання ділової комунікації, шляхи підвищення культури професійного спілкування досліджували вітчизняні й російські автори: І. Афанасьєв, Н. Ботвина, В. Воронкова, А. Герасимчук, М. Дмитренко, І. Кузнецов, Н. Обозов, Ю. Палеха, С. Радченко, О. Скаженик, Т. Чмут, Г. Чайка та ін.

Спілкування – це взаємодія двох чи більше людей, спрямоване на узгодження та об'єднання зусиль з метою налагодження загального результату [2, с. 9–10]. Керівник будь-якого підприємства витрачає на спілкування 60–90 % робочого часу. Щоб ефективно реалізувати процес обміну інформацією, упливати на співрозмовників, організувати й контролювати виробничий процес, фахівцю необхідні знання психологічних особливостей комунікації. До основних чинників, що визначають культуру професійного спілкування належать:

- моральні та комунікативні установки;
- знання з етики спілкування;
- вміння застосовувати ці знання, ураховуючи конкретну комунікативну ситуацію й особистість співрозмовника.

Однією з форм прояву моральних відносин у суспільстві є моральні цінності. Моральні цінності добра, обов'язку, відповідальності, справедливості й гідності помітно впливають на спільну діяльність людей, характер їхнього спілкування. Для кожної людини притаманний певний стиль спілкування, тобто стійка модель комунікативної поведінки, опосередкована індивідуальними особливостями, характером діяльності.

Виокремлюють авторитарний, демократичний, піддатливий, агресивний, драматичний, відчужений, альтруїстичний, спокійний, екзальтований, точний, відкритий, маніпулятивний стилі спілкування. Вибір того чи іншого стилю залежить від декількох чинників, а саме: особливостей психології людини (емоційність, стриманість, відкритість, відчуженість тощо), її життєвого досвіду, моральної культури [1].

Культура професійного спілкування залежить також від знань етики спілкування й умінь їх застосовувати в кожному конкретному випадку комунікації. Етика спілкування передбачає сукупність принципів, узгоджених із вимогами загальнолюдської моралі, які відображають рівень моральності, соціальної відповідальності комунікантів. Для досягнення ефективності в спілкуванні необхідно керуватися такими етичними поняттями, як повага (урахування людської гідності), пошана (визнання особистісних чеснот індивіда), рівноправність, доброзичливість та ввічливість. Співрозмовникам необхідно вміти добирати певні способи та засоби взаємовпливу, взаєморозуміння, тобто володіти навичками ділового етикету.

Етикет – сукупність правил поведінки, що регулюють зовнішні прояви людських стосунків (ставлення до інших людей, поведінку, манери тощо) [2, с. 71]. Дотримання правил ділового етикету дозволяє уникати помилок або виправляти їх загальноприйнятими способами. Етикет містить невербальні й вербальні засоби комунікації. Невербальна комунікація залежить від типу культури. Досить багато існує засобів поведінки, звичок, що є прийнятними для культури однієї нації, але неприпустимі в традиції іншої. Оптико-кінестична система невербальних засобів складається з жестів, міміки і пантоміміки, рухів тіла. Паралінгвістична система – це якості голосу, а саме діапазон, тональність. Екстралінгвістична система містить темп, паузи, що людина добирає відповідно до ситуації спілкування.

Вербальні засоби спілкування насамперед передбачає уміння вести діалог або виступати перед аудиторією, а також словесно оформляти вітання, знайомство, прощання, вибачення, запрошення, схвалення, заохочення тощо.

Отже, культура професійної комунікації – це цілісна система, що складається із взаємопов'язаних компонентів: моральних та комунікативних установок, знань етики спілкування та умінь застосовувати їх для ефективної реалізації процесу спілкування.

Література

1. Ботвина Н. Міжнародні культурні традиції: мова та стилі ділової комунікації : [навч. посіб.] / Н. Ботвина. – К. : АртЕк, 2008. – 252 с.
2. Етика ділового спілкування / Т.К. Чмут, Г.Л. Чайка, М.П. Лукашевич, І.Б. Осечинська. – [2-ге вид., стереотип.]. – К. : МАУП, 2003. – 208 с.

ЕТАПИ РОЗВИТКУ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

Дороган М.М.

Науковий керівник –к. пед. н., доц. Кузьміна Л.В.

Харківський національний університет радіоелектроніки
(61166, Харків, пр. Леніна, 14, каф. українознавства, тел.: (057)702-14-98)

E-mail: ukrainozn@ukr.net

The report considered the problem of formation of the Ukrainian language. Select the main historical stages of its development, which prove the antiquity of the Ukrainian language among other languages.

Сучасна українська літературна мова формувалася протягом багатьох століть. Вона виникла як окрема самостійна мова з властивими їй оригінальними й глибоко самостійними рисами на певному етапі розвитку слов'янських народів. У доповіді розглянемо основні етапи розвитку української мови та чинники, що впливали на її формування, доведемо давність української мови.

Розвиток нашої мови можна розділити на п'ять етапів: праслов'янський (з IV – III тис. до н. е. до VI – VII ст.), протоукраїнський (VII – XI ст.), давньоукраїнський (XI – XIII ст.), середньоукраїнський (з XIV – XV до кінця XVII ст.) та сучасний (від останніх років XVII ст. до сьогодні). Спочатку всі слов'яни були близькими за культурою племенами, які користувалися однією мовою – спільнослов'янською, або праслов'янською. Вона виокремилася із праїндоевропейської мови приблизно в IV – III тис. до н. е. та існувала протягом багатьох століть, розпавшись приблизно в VI ст. н. е. Ця мова не була монолітною, а складалася з певних діалектних угруповань, подібних за лексикою, фонетикою, граматиною. Праслов'янський етап дав у спадок низку морфологічних ознак, що спочатку були властиві мовленню всіх слов'ян і потім в інших мовах змінилися, тоді як в українській вони збереглися повністю (паралельні форми давального відмінка: *хлопцю* – *хлопцеві*), деякі виявилися спільними з білоруською мовою (наявність кличного відмінка: *сину*, *коню*; деякі чергування приголосних: *на дорозі* – *на дарозе*; позиційні

чергування: *Він іде в школу. Вони йдуть у школу. – Ён ідзе ў школу. Яны йдуць у школу* та ін.).

Після розпаду праслов'янської мови її східнослов'янські діалекти були ближчими між собою, ніж у пізніші часи. Це були протоукраїнські, проторосійські, протобілоруські базові говори, що протягом історично тривалого часу (з VI до XI ст.) внаслідок складних змін на рівні фонетики, лексики, граматики «переросли» в окремі східнослов'янські мови. Протоукраїнський етап характеризувався початком існування спільнослов'янської мовної єдності, яка з утворенням Київської Русі й виникненням на основі східнослов'янських племен давньоруської народності переросла в давньоруську мову. У цей етап сформувалася низка переважно фонетичних ознак.

Разом з остаточним прийняттям християнства 988 р. на Русі почала використовуватися церковнослов'янська мова. Поступово в текстах, написаних церковнослов'янською мовою, почали з'являтися слова та звороти з живої розмовної мови Русі, яка є одним з етапів розвитку сучасної української мови. Нерелігійні, насамперед офіційні тексти писалися іншою мовою, яка за традицією називається давньоруською мовою. Спочатку ця мова була стильовим різновидом церковнослов'янської мови, але під впливом розмовної мови населення Русі вона поступово змінювалася, повільно віддаляючись лексично і граматично від церковнослов'янської. У цей період сформувалися специфічні українські фонетичні ознаки, відбувся процес занепаду редукованих; виникли характерні лише для української мови лексеми, виявилися втрачені іншими слов'янськими мовами морфологічні особливості. У середньоукраїнській етап розвитку української мови (з XIV – XV до кінця XVII ст.) завершилося формування основних протиставлень у фонологічній системі (тверді – м'які, дзвінки – глухі), різновидів простих і складних речень, самотнього лексичного складу української мови. Наприкінці XIV ст. у Великому князівстві Литовському найуживанішою в усіх сферах життя стала літературна староукраїнська мова, що була сумішшю церковнослов'янської, розмовної старобілоруської та розмовної староукраїнської мов з окремими словами та зворотами польської та латинської мов. Паралельно з нею функціонувала й друга літературна церковнослов'янська мова. Розмовна мова українців відрізнялася як від староукраїнської, так і від церковнослов'янської мови.

Нова українська мова починається з «Енеїди» І.П. Котляревського, три частини якої побачили світ 1798 р. Це період остаточного становлення всіх мовних рівнів, виникнення сучасної літературної форми української мови, закріплення за нею єдиної офіційної назви.

Таким чином, розглянуті періоди розвитку української мови доводять її самотність і давнє походження.

Література

1. Житецький П.Г. Нарис літературної історії української мови в XVII ст. / П.Г. Житецький // Вибрані праці. Філологія / АН УРСР, Ін-т мовознавства ім. О.О. Потебні / [упоряд. Л.Т. Масенко]. – К. : Наукова думка, 1987. – 327 с.
2. Крижанівська О.І. Історія української мови. Історична фонетика. Історична граматика / О.І. Крижанівська [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://academia-pc.com.ua/product/202>
3. Русанівський В.М. Історія української літературної мови : підручник / В.М. Русанівський. – К. : АртЕк, 2001. – 392 с.

МОВНЕ ПИТАННЯ В УКРАЇНІ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ

Ємцов Н.П.

Науковий керівник – к. пед. н., доц. Кузьміна Л.В.

Харківський національний університет радіоелектроніки

(61166, Харків, пр. Леніна, 14, каф. українознавства, тел.: (057)702-14-98)

E-mail: ukrainozn@ukr.net

In article raises the question of region languages in Ukraine. The author examines the basic laws governing the use of public problems and other languages used in Ukraine.

Проблема використання державної та регіональних мов в Україні не втрачає свого значення. Це питання особливо загострилося під час політичної кризи в нашій державі. Звичайно, у багатьох країнах виникає мовне питання. Навіть там, де офіційна мова посідає міцні позиції, держава не забуває дбати про неї, справедливо вбачаючи в ній важливий чинник суспільного поступу. Метою доповіді є аналіз чинних законів, що визначають мовну політику в Україні.

У деяких країнах проводиться політика білінгвізму або полілінгвізму. У цих випадках до рідної мови, що має державних статус, додається мова міжнародного спілкування, а також яка-небудь поширена іноземна мова. Політика впровадження однієї мови в багатоетнічних державах, як правило, породжує лінгвістичний протест. Етномовні рухи легко політизуються, тобто мовні вимоги входять в програми багатьох політичних партій і набувають сепаратистського характеру. Саме це відбулося і в Україні.

Мовне питання є важливим складником широкої проблеми – української ідентифікації. Нинішня мовна ситуація є результатом незавершеного в радянський період асиміляційного процесу –

перетворення україномовної спільноти на російськомовну. Як наслідок – ми успадкували незбалансований характер двомовності.

Наша держава наприкінці ХХ ст. взяла на себе зобов'язання приєднатися до Європейської хартії регіональних мов, що надає правову підтримку мовним меншинам. У документі зазначено, що термін «регіональні мови або мови меншин» означає мови, що традиційно використовуються в межах певної території держави її громадянами, які становлять групу, що за своєю чисельністю менша, ніж решта населення цієї держави; та відрізняються від офіційної мови цієї держави [1]. З наведеного визначення стає зрозуміло, що регіональною мовою або мовою меншин може вважатися лише така, яка властива для певної географічної місцевості. А отже, якщо такі територіальні параметри не є чітко визначеними і відповідна мова як засіб спілкування певної категорії осіб виходить поза просторові межі, зазначені у Хартії, то вона не може претендувати на особливі охоронні заходи щодо неї з боку держави [3].

Отже, з-поміж багатьох мов, поширених на території України, російська мова не потрапляє під визначення регіональної мови, оскільки використовується по всій території України в багатоманітних функціональних царинах, а не в одному географічному просторі. Таким чином, не потребує особливого захисного режиму через загрозу свого зникнення, а навпаки, у багатьох регіонах України є домінантною та навіть такою, що через своє панівне становище загрожує існуванню інших мов.

Відповідно духу Хартії Українська держава дбає про захист лише гагаузької та кримськотатарської мов, що функціонують на її території. На жаль, закон України «Про ратифікацію Європейської хартії регіональних мов або мов меншин» (2003) не передбачає захисного режиму в Україні тим мовам, які насправді цього потребують. Йдеться, зокрема, про ідиш, караїмську, кримчацьку, ромську, урумську, асирійську мови тощо. Причиною цього, на думку експертів, стала відсутність ґрунтовного вивчення Хартії, глибокого аналізу мовної ситуації в Україні.

Повертаючись до Європейської хартії, звернімо увагу, що в преамбулі документа говориться: заходи захисту регіональних мов або мов меншин не повинні здійснюватися на шкоду офіційним (державним) мовам. Але за роки незалежності спостерігалось звуження застосування української мови у всіх сферах суспільного життя. Закон «Про засади державної мовної політики», ухвалений 2012 р., фактично робив російську мову другою національною, що суперечило Конституції України, за якою «держава забезпечує всебічний розвиток і функціонування української мови в усіх сферах суспільного життя на всій території України».

Після трагічних подій на майдані 2014 р. Верховна Рада скасувала цей мовний закон, що мало б відновити чинність статті 10 Конституції України. Після анексії частини території нашої держави новообраний

президент України П. Порошенко визнав, що скасування мовного закону було помилкою. Станом на грудень 2015 р. законопроект про скасування закону про мови не підписаний, але й не ветований президентом.

Отже, мовне питання в Україні залишається відкритим. І як в умовах сьогодення його розв'язати, єдиної думки досі не існує. Крім того, варто нарешті визначитися, як мають функціонувати мови меншин, представлені на мапі України.

Література

1. Європейська хартія регіональних мов або мов меншин [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/994_014
2. Закон України «Про ратифікацію Європейської хартії регіональних мов або мов меншин» // Урядовий кур'єр. – 2003. – 1 червня.
3. Юридичні аспекти мовного питання в Україні [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://wz.lviv.ua/blogs/pylyp_pylypenko/127835

ІСТОРІЯ УКРАЇНСЬКОГО СПРАВОЧИНСТВА

Жабко Б.Г.

Науковий керівник – к. пед. н., доц. Кузьміна Л.В.

Харківський національний університет радіоелектроніки
(61166, Харків, пр. Леніна, 14, каф. українознавства, тел. (057) 702-14-98)

E-mail: ukrainozn@ukr.net

The given work is devoted to the stories of paperwork. Consider the basic historical documents, from which originates Ukrainian documentation.

Створення та збереження документації – є одним із актуальних питань організації праці. Об'єктом дослідження є історія розвитку діловодства, послідовне розкриття його основних етапів.

У перекладі з латинської мови «документ» – це доказ, підтвердження певного факту, що мав місце. Очевидно, що документ виник майже одночасно з появою писемності. Виникнення та розвиток писемності у світі призвели до того, що з'явилась можливість укладати угоди між племінними та державними утвореннями, а також письмово фіксувати інші господарські дії, надаючи їм правового характеру та зберігаючи інформацію як на державному рівні, так і в приватних структурах. Першими письмовими документами, знайденими археологами, були тексти законів. Вони вибиті на кам'яному стовпі клинописом і належать до часу правління давньовавилонського царя Хаммурапі (1792–1750 рр. до

н.е.). Одним з перших документів, що зафіксував поділ влади, був закон, прийнятий у Спарті.

Процес виникнення Давньоруської держави мав свої особливості, що засвідчені в давніх документах. За князювання Я. Мудрого приватна власність та заснована на ній майнова нерівність призвели до соціального розшарування населення і необхідності створення юридичних документів, а саме: заповітів, записів боргів, торговельних угод, контрактів тощо. Зрозуміло, що такі важливі документи мали ретельно зберігатися. Відомо, що за часів Ярослава Мудрого найдавніші грамоти і договори Русі з іншими країнами зберігалися у Михайлівському приділі Софійського собору.

Одним з найвідоміших сховищ ділових паперів був також Києво-Печерський монастир. На жаль, через пожежі, княжі міжусобиці та монголо-татарську навалу більша частина пам'яток давньоруської доби загинула. Збереглися лише окремі з них – найдавніші рукописні книги «Остромирове євангеліє» (1056–1057 рр.) та «Ізборник Святослава» (1073 і 1076 рр.), твори оригінальної давньоруської літератури: «Поученіє к братії» єпископа Луки, «Слово про закон і благодать» митрополита Іларіона, «Житіє Бориса і Гліба». Усі вони сьогодні є не тільки пам'ятками писемності та літератури, а й документами минулої доби. Найважливішим документом, що зберіг норми звичаєвого права, є «Руська Правда» (XIII ст.).

Найдавніший літопис, що дійшов до нас в пізніших списках – «Повість минулих літ». Саме в ньому містяться відомості про перші міжнародні акти – договори Київської Русі з іноземними державами. Уже в ті далекі часи документ був гарантією виконання зобов'язань і йому надавалося велике значення. Так, у договорі з Візантією (944 р.) читаємо: «Віднині ж хай приходять до князя руського з грамотою, в якій будуть засвідчені їхні мирні наміри... Якщо ж прийдуть без грамоти, то хай втримуються під вартою, доки не сповістимо про них князю Ігорю».

На кінець XV – початок XVI ст. склалася система приказів – центральних органів державного правління, що відали окремими галузями. Відповідно з'явилися й канцелярії, що функціонували при кожному державному, духовному чи громадському закладі. Документи в них складали та оформляли фахівці за певними загальними правилами. Діяльність канцелярії, роботу окремих службовців зі створення офіційних текстів добре видно з елементів створюваних документів. Так, на кожному документі, що надходив до приказу, ставили дату оформлення. Документування в цих умовах неминуче повинне було перетворитися на систему, яка в окремих випадках будувалася вже не лише на традиціях, а і вказівках закону.

Застарілу систему приказів у 1717–1718 рр. змінили 12 колегій, кожна з яких відала певною галуззю чи сферою управління і підпорядковувалася Сенату. Згодом 13-ю колегією став Синод, що відав церковними справами.

Остаточну структуру колегій визначив підписаний 1720 р. «Генеральний регламент» державних колегій, що заклав засади організації діловодства в державних установах. Законодавчі та розпорядчі акти державної влади оформляли указами, регламентами, інструкціями, протоколами. Багато уваги цілісності діловодства і звітності приділяв один з видатних державних діячів того часу М. Сперанський. Його праці зробили великий внесок у те, що ми нині називаємо уніфікацією документів. 15 березня 1917 року Тимчасовий уряд прийняв постанову «Про вдосконалення форм офіційних відносин та паперів». Мовний ритуал у практиці складання ділових документів залишається й досі.

Таким чином, історія справочинства доводить, що цій царині надавали важливе значення, адже й сьогодні від якості оформлення документів залежить успіх будь-якого підприємства і держави в цілому.

Література

1. Блощинська В.А. Сучасне діловодство : навч. посіб. / В.А. Блощинська. – Івано-Франківськ : Інститут менеджменту та економіки, 2010. – 270 с.
2. Головач А.С. Оформлення документів / А.С. Головач. – К.; Донецьк : Вища школа, 2009. – 352 с.
3. Зубенко Л.Г. Ділові папери в менеджменті / Л.Г. Зубенко, В.Д. Немцов, М.О. Чуприна. – К. : ЕксОБ, 2002. – 265 с.

ПРОБЛЕМИ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ

Земницький М.Д., Лагутін А.П.

Науковий керівник – к. філол. н., доц. Явтушенко В.М.

Харківський національний університет радіоелектроніки

(61166, Харків, пр. Леніна, 14, каф. українознавства, тел.: (057) 702-14-98)

E-mail: ukrainozn@ukr.net

In nowadays language problems become more and more important, because now comes the difficult time for all Ukrainian people. Now we must unite and become the one same nation, but we can not do it until we solve all language problems in our country. In this article listed the most important problems of Ukrainian language and their causes.

На сучасному етапі українська мова зазнає безліч різноманітних проблем. Основними з них є:

1. Значна зрусифікованість населення.
2. Роз'єднаність та сегментованість українського суспільства.

3. Використання видавцями елементів правописів 1960, 1990–1993 і навіть 1928 рр.

4. Небажання владних структур сприяти розвитку української мови.

На сьогодні в Україні близько 50 % населення віддають перевагу російській мові через явне невиконання прийнятого мовного законодавства більшістю громадян України. Це явище виникло внаслідок відсутності відповідальності за пасивне саботування і пряме гальмування дійсного мовного законодавства. Ще одним фактором, що сприяє русифікації населення, є спроба влади прийняти рішення про ухвалення другої державної мови – російської. Також можна додати, що на великий показник русифікації українського населення вплинула радянська модель мовної організації суспільства, за якої офіційна, дипломатична, наукова сфери, вища освіта (насамперед у царині точних, природничих наук), більшість засобів масової інформації та комунікації, а також такі субстандарту, як арго, сленг, жаргони, почасти просторіччя були й офіційно, й фактично російськими.

Роз'єднаність та сегментованість населення негативно впливає на стан української мови. Через вищевказані фактори українська мова не може розвиватися повною мірою, адже населення України в різних її регіонах висуває власні вимоги до української мови та її розвитку, що призводить до вповільнення розвитку нашої державної мови. В різних регіонах України її громадяни розмовляють різними мовами, – і то не лише в прямому, а й, що гірше, в переносному значенні: послуговуються різними семіотичними системними кодами, різними історичними та культурними джерелами; вони читають різні книжки, слухають різну музику, дивляться різні телепрограми, передплачують різні газети, що не дає змоги українцям прийти до однієї спільної ідеї, яка б сприяла швидкому розвитку української мови.

У нашому сьогоднішньому однією з найважливіших проблем української мови є використання елементів різних правописів. У тому чи іншому регіоні, одне й те саме слово може мати два кардинально різних значення, або ж на території одного регіону можуть використатися слова та терміни, яких немає на території іншого регіону України. Термінологічні словники, що вийшли протягом останніх п'яти-шести років в Україні, через різнобій в орієнтації на різні термінологічні мовні традиції часом не можуть виконувати своїх прямих довідково-допоміжних функцій. Деякі з них швидше нагадують історико-термінологічні розвідки, аніж лексикографічні видання.

На жаль, вже протягом довгого періоду українська влада уникає питань розвитку української мови. Протягом останніх років українізацію владних структур помітно пригальмовують такі явища, як: обережність

державної політики в мовній сфері, прагнення до уникнення радикальних заходів. А відсутність культурно-мовного протекціонізму для української мови завдає їй значних утисків у різноманітних сферах діяльності громадян України.

Література

1. Єрмоленко С.Я. Соціальна престижність української мови в сучасному комунікативно-інформаційному світі / С.Я. Єрмоленко // Українознавство.– 2005.– Число 4. – С. 55–59.
2. Кононенко П.П. Свою Україну любіть / П.П. Кононенко – К. : Наука, 1996. – 43 с.
3. Огієнко І. Наука про рідномовні обов'язки / І. Огієнко – Львів : Світ, 2001.–240 с.
4. Ткаченко О.Б. Проблема відступництва з погляду О. Потебні / О.Б. Ткаченко // Мовознавство.– 1992. – № 3. – С. 5–9.
5. Ткаченко О.Б. Проблема мовної стійкості та її джерела / О.Б. Ткаченко // Мовознавство.–1990.– № 4. – С. 3–10.
6. Ткаченко О.Б. Українська мова і мовне життя світу / О.Б. Ткаченко – К., 2004. – 250 с.

ПОЯВА ПИСЕМНОСТІ В СЛОВ'ЯН

Кірко О.С.

Науковий керівник – к. філол. н., доц. Циганенко В.Л.

Харківський національний університет радіоелектроніки

(61166, Харків, пр. Леніна, 14, каф. українознавства, тел.: (057) 702-14-98)

E-mail: kirkolena@rambler.ru

The paper considers the advent of writing among the Slavs. Analyzed the contribution of Cyril and Methodius in the development of Slavic literature.

Мова для кожного народу стає ніби другою природою, що оточує його, живе з ним всюди і завжди. Без неї, як і без сонця, повітря, рослин людина не може існувати. Як великим нещастям обертається нищення природи, так і боляче б'є по народіві зречення рідної мови чи навіть неповага до неї, що є рівноцінним неповазі до батька й матері.

Попри суперечності, більшість дослідників сходиться на думці, що у другій половині IX – на початку X ст. слов'яни користувалися власним письмом, яке було спробою пристосувати букви грецької абетки для запису відповідної інформації. Свідченням цього є напис на стінах

Софіївського собору абетки, яка відрізнялася написом і кількістю букв від пізнішої кирилиці.

Перший історик слов'янської писемності болгарський книжник, учений-чернець Чорноризець Храбр, який жив у X ст. при дворі болгарського царя Симеона, у книзі «Сказання про письмена» розповідає про два етапи розвитку слов'янського письма. Перший, коли слов'яни ще були язичниками і читали за допомогою «черт і різ». Другий, коли вони хрестилися і почали писати римськими і грецькими письменами. В арабських, німецьких та візантійських джерелах наводиться чимало доказів існування письма у русичів до прийняття християнства. Є згадки про існування книг (Євангеліє, Псалтир), писаних «руськими письменами».

Прообразом сучасного алфавіту вважається абетка, створена християнськими місіонерами – братами Кирилом і Мефодієм.

Це були високоосвічені люди. Костянтин працював у патріаршій бібліотеці, викладав філософію, Мефодій був настоятелем монастиря. Для морав Кирило створив спеціальну азбуку (на сьогодні точно невідомо, яку саме азбуку – кирилицю чи глаголицю), разом з Мефодієм переклав грецькі релігійні книги слов'янською мовою. В основу слов'янської мови брати поклали солунсько-македонський говір староболгарської мови, доповнивши її новотворами з інших мов. Саме цю мову і назвуть старослов'янською. Таким чином, ця мова багато в чому була штучною. За свідченням середньовічного вченого Чорноризця Храбра, це сталося 863 р. Цей рік і вважається початком слов'янської писемності. Успішно здійснювалася їхня навчально-педагогічна діяльність і в інших слов'янських країнах. Римський папа Адріан II визнав старослов'янську мову, а богослужбові книги, написані цією мовою, були ним освячені та покладені в церкві святої Марії. Це стало серйозною перемогою першовчителів слов'ян. Організовувалися слов'янські школи, засновувалися монастирі, церкви. Після смерті Мефодія 885 р. відбулися різкі зміни: було заборонено слов'янське богослужіння, розгромлені слов'янські школи, храми, спалені слов'янські книги, учнів Кирила і Мефодія, священників, проповідників забивали на смерть. Церковнослов'янська мова стала офіційною мовою болгарської мови (894 р.) на період царювання Симеона (893–927). Цей період став золотим віком старослов'янської писемності. З Болгарії кирилична слов'янська писемність проникла в Сербію, Русь. Щорічно, 24 травня Церква святкує день пам'яті слов'янських вчителів, рівноапостольних Кирила і Мефодія. 29 березня 1994 р. Кабінет Міністрів України, підтримуючи ініціативу Міністерства культури і Українського комітету славістів, прийняв постанову про проголошення 24 травня кожного року Днем слов'янської писемності та культури.

Література

1. Возняк М. Історія української літератури : навч. посібн. / М.С. Возняк. – Львів : Світ, 1992. – 696 с.
2. Крип'якевич І. Всесвітня історія [Текст] : у 3. кн. / І. Крип'якевич ; упоряд. Р. Крип'якевич. – К. : Либідь, 1995. – (Історична бібліотека).
3. Истрин В. Возникновение и развития письма / В. Истрин. – М. : Наука, 1965. – 600 с.

ІСТОРІЯ ТА ОСОБЛИВОСТІ СУЧАСНОГО ДІЛОВОДСТВА

Котляр Л.В.

Науковий керівник – к. пед. н., доц. Кузьміна Л.В.

Харківський національний університет радіоелектроніки

(61166, Харків, пр. Леніна, 14, каф. українознавства, тел.: (067)702-14-98)

E-mail: ukrainozn@ukr.net

The given work is devoted to the stories and features of paperwork. The main tasks of service paperwork is to establish a single order of work with documents in the institutions, documentation of based on the use of modern technology, automated technology to work with documents and reducing the amount of documents.

Історія вітчизняного діловодства сягає у давнину. Першими письмовими документами були тексти законів, вибиті на кам'яному стовпі клинописом, і належать до часів правління давньовавилонського царя Хаммурапі (1792–1750 рр. до н.е.). Письмові пам'ятки, знайдені в палаці асирійського царя Ашшурбаніпала (669–663 роки до н.е.), мають форму глиняних табличок. Вони частково містять тексти з граматики і хроніку, в якій розповідається про важливі історичні події, що сталися в житті народів Межиріччя. Динамічного розвитку діловодство набуло після винайдення паперу. Наприклад, у Давньому Римі було уведено правило чітко писаних законів.

Звертає на себе увагу той факт, що одним з перших документів, який зафіксував поділ влади, був закон, прийнятий у Спарті. Він обмежував владу царів і наділяв владою мешканців, старших 60 років (геронтів).

В історії давньоруської держави найважливішим історичним документом вважають найдавніший літопис «Повість минулих літ», в якому містяться відомості про перші міжнародні акти – договори Київської Русі з іноземними державами. В одному з текстів договорів 971 р. подана формула язичницької присяги руських князів та їх дружин. Подальший розвиток суспільства на території сучасної України та Європи був

пов'язаний зі становленням державності країн та розвитком в них місцевого самоврядування, що знаходить відповідні підтвердження і в документах, які розвиваються та вдосконалюються разом зі становленням суспільства [1].

Сьогодні діловодство охоплює діяльність кожного підприємства, установи, організації. За тривалий історичний період значення поняття «документ» постійно змінювалося. В Україні офіційно прийняті декілька визначень документа, зафіксовані в деяких ДСТУ.

У статті 1 Закону України «Про інформацію» говориться, що документ – матеріальний носій, що містить інформацію, основними функціями якого є її збереження та передавання у часі та просторі. Основними завданнями служби діловодства є встановлення єдиного порядку роботи з документами в установі на основі використання сучасної техніки, автоматизованої технології роботи з документами і скорочення кількості документів. Процес діловодства в нашій країні організовується за допомогою нормативно-методологічної бази, а саме: Положень Конституції України, Законів України, нормативно-правових актів Президента України, Кабінету міністрів України, Ради міністрів АР Крим та інших методичних документів [1].

Система документації – це сукупність документів, що мають спільні риси. Наприклад, існує система управлінських документів, яка має багато підсистем – функціональні, міжгалузеві та галузеві системи. До функціональних систем належить планова, матеріально-технічна, звітно-статистична. До галузевих систем належать документи, які стосуються певної галузі в країні. До міжгалузевих – документи, що стосуються двох чи більше галузей. Система документування передбачає наявність відповідних вимог і нормативів створення документів. Такі нормативи закріплені законодавчо у вигляді Єдиної державної системи діловодства (ЄДСД), інструкціями, відомчими нормативними документами з питань діловодства. Основні положення ЄДСД поширюються на організаційно-розпорядчу документацію. Деякі положення є обов'язковими для виконання, інші мають рекомендаційний характер [2]. Усі створені документи залежно від важливості інформації повинні зберігатися визначений час. В Україні є «Перелік типових документів, що створюються під час діяльності органів державної влади та місцевого самоврядування, інших установ, підприємств та організацій, із зазначенням строків зберігання документів», який затверджений наказом Міністерства юстиції України від 12 квітня 2012 № 578/5.

Розвиток держави вимагає не лише сучасного рівня економічного прогресу. Він неможливий без розвитку міжнародних відносин, культури управління, що висувають конкретні вимоги до якості оформлення організаційно-розпорядчої та міжнародно-дипломатичної документації.

Таким чином, якісна організація діловодства істотно впливає на оперативність, економічність і надійність функціонування апарату управління установи чи підприємства, визначає його організаційну культуру.

Література

1. Іванова Т.В. Діловодство в органах державного управління та місцевого самоврядування: підручник / Т.В. Іванова, Л.П. Піддубна. – К., 2007 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.kds.org.ua/>
2. Документування господарських операцій в бухгалтерському обліку [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://bokov.net.ua/>
3. Поняття документаційного забезпечення управління і діловодства, їх правові та організаційні аспекти [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.pravo.vuzlib.org/book_z1136_page_175.html

ДО ПИТАННЯ ПРО СТАНОВЛЕННЯ ТА ЕТАПИ РОЗВИТКУ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

Федорченко А.О., Душка А.В.

Науковий керівник – к. філол. н., доц. Явтушенко В.М.

Харківський національний університет радіоелектроніки

(61166, Харків, пр. Леніна, 14, каф. українознавства, тел.: (057) 702-14-98)

E-mail: Ndushka1@mail.ru

Language is a highly complex system that is always changing and improving. Its appearance – a long process, spanning many centuries. Set its chronological limits can be based on data collected by the modern (especially comparative historical) linguistics. The history of each language is studied in close connection with the history of the people who is the bearer of the language, its creator. So, periodization Ukrainian literary language is closely related with periodization the history of the Ukrainian people.

Становлення та розвиток української мови розпочався дуже давно. Із індоєвропейської прамови, яка розпалась не пізніше 2,5–3 тисяч років до н.е., з її північно-східної діалектної групи, до якої входили також діалекти майбутніх балтійських, германських, індійських та іранських мов, виділилась слов'янська прмова. Вона проіснувала понад 2,5 тисяч років і почала розпадатись близько III ст. н.е. Цей процес закінчився в I столітті.

Більшість гіпотез щодо прабатьківщини слов'ян локалізує її цілком або частково на території сучасної України.

В історії розвитку української мови виділяємо п'ять періодів:

1. Спільнослов'янська мова (III тис. до н.е. – VI ст. н.е.). Це наукова назва. Наші предки у ті часи користувалися племінними назвами.

2. Давньоруська мова. Становлення усної форми (VII – IX ст.).

3. Давньоруська мова (X – перша пол. XIII ст.).

4. Староукраїнська мова (друга пол. XIII – XVIII ст.).

5. Нова українська мова (XIX – XXI ст.).

У княжу добу паралельно функціонували дві мови, які не дуже між собою відрізнялися, – жива розмовна староукраїнська мова і літературна, або церковнослов'янська, яка була запозичена у Болгарії. Коли було прийнято християнство, почали створюватися школи, бібліотеки, перекладалася численна кількість творів грецьких авторів, писалися оригінальні філософські, історичні та літературні твори. У межах Великого Литовського князівства (XIV–XVI ст.) починається середньо-український етап у розвитку української мови, яка стає державною. До нас дійшло 500 томів документів, написаних літературною мовою того часу, в якій присутні елементи живої української мови.

У козацьку добу (XVI – поч. XVIII ст.) літературна мова сягає апогею свого розвитку. Мелетій Смотрицький створює славнозвісну «Граматику слов'янську» старослов'янської мови.

Внаслідок цілковитої втрати Україною політичної незалежності в кінці XVII–XVIII ст. українська літературна мова і культура в цілому зазнають переслідувань з боку російського уряду і церкви, закривається мережа українських братських шкіл.

У час, здавалось би, найбільшого культурного занепаду з виходом «Енеїди» І. Котляревського в 1798 році, написаної живою розмовною мовою, починається новий етап у розвитку української літературної мови.

У XVIII – на початку XIX ст. сформувалася нова українська літературна мова, яка стала загальнонаціональною і послідовно розвинулася в сучасну українську літературну мову. Нова мова ґрунтувалася на народно-розмовній основі – південно-східному наріччі. Це вже був час остаточної і повної втрати Україною своєї державності, посиленої русифікації шляхетської верхівки. Сфера суспільних функцій української мови звужується, тому офіційно-ділове, наукове писемництво української мови розвиватися не могло. Українська мова функціонує тільки у сфері побуту і з багатьма обмеженнями – у художній літературі, спираючись на фольклор і живомовну практику. В побуті ще панує стихія усно-розмовної мови, та вже поширюється суржик.

Розвиток української літератури йде рівнобіжно з розвитком української лінгвістики. У період визвольних змагань (1917–1920) українська мова знову стає державною. Але з початку 30-х років розпочинається новий тотальний наступ на українство. З проголошенням

незалежності України 24 серпня 1991 року розпочинається відродження української мови.

Нова українська літературна мова постала на добрій основі, вона сформувалася на синтезі кількох джерел. Це і традиції давньої літературної мови, і фольклор, і жива народна мова, і говірки основних наріч, і впливи сусідніх літературних мов. Проте серцевиною цього формування є концентрація діалектів української мови, насамперед середньо-наддніпрянських (полтавських, слобожанських, степових) говірок, що представляють південно-східне наріччя України, її центральну частину.

Таким чином, незважаючи на важкий шлях розвитку, українська мова посіла одне з провідних місць у світовій мовній системі.

Література

1. Іванишин В. Мова і нація / Василь Іванишин, Ярослав Радевич-Винницький. – Дрогобич : Відродження, 1994. – 129 с.
2. Ткачук І.М. Історія нашої мови. / І.М. Ткачук. – К.: Наука, 2000. – 215 с.
3. Яцура А.Р. Мова і нація / А.Р. Яцура – К.: Вища школа, 1996. – 289 с.

УКРАЇНСЬКИЙ МОЛОДІЖНИЙ СЛЕНГ ЯК МОВНЕ ЯВИЩЕ

Холдоєнко А.В.

Науковий керівник – канд. філол. наук, доцент Овчинников М.О.

Факультет права та масових комунікацій

Харківський національний університет внутрішніх справ

(61080, Харків, пр-т 50-річчя СРСР, 27, каф. соціально-гуманітарних дисциплін; тел.: (057)7398-307)

E-mail: kafiduum@meta.ua

The article concerns the problem of youth modern slang features as language phenomenon. Youth modern slang is not an integrated system but it includes general youth slang and special slang formations. Youth slang lexemes are formed under the influence of different folklores, common slang, criminal argot, foreign language influence. Among general features we can name metaphor of words, ironic shapes and economic linguistic means.

У доповіді зроблено спробу висвітлити особливості сучасного українського молодіжного сленгу як мовного явища. Значна увага приділяється вивченню основних джерел молодіжного сленгу, з'ясуванню мовної специфіки лексичного складу молодіжного мовлення.

Сленг є доволі поширеним мовним явищем, що сягає своїм корінням у давні часи. Декілька століть тому різні соціальні групи українців уже мали свій «стиль» мовлення, притаманний саме цій групі. Сліпі бандуристи Полтавщини спілкувалися «лебійською мовою», яка була незрозуміла навколишнім. Окремі лексеми «лебійської мови» зазнавши певних деформацій, фігурують у сучасному молодіжному сленгу («кльово» – від «клево» у значенні «добре»).

Сленг кожної історичної епохи відображає риси часу. Сленг 1960-х рр. був наслідком підвищеного інтересу до наркотиків, популярної музики, постійної ейфорії. У сленгу 1980-х рр. переважали слова, що стосувалися грошей і роботи.

Межа між розмовною мовою та сленгом є рухливою, перехідною. Деякі лексеми, які у 1960 – 1980-х рр. вважались сленгом, тепер стали частиною повсякденного словника людей, і навпаки, окремі сленгові лексеми молоді 1950 – 1960-х фактично не зрозумілі сучасному молодому поколінню.

За стилістичними ознаками сленгові утворення можуть бути нейтральними та зниженими. Важливими чинниками у творенні сленгових лексем є спорідненість інтересів осіб, які формують різновиди цього ненормативного утворення.

Сучасний молодіжний сленг не є цілісною системою і включає в себе загальномолодіжний жаргон, що характеризує мову певного покоління, і спеціальні молодіжні сленгові утворення (жаргон користувачів комп'ютерної техніки – *сидюк, юзер*; жаргон середовища підлітків, що захоплюються музикою – *солянка, сингл*; сленгове мовлення школярів та студентів – *хвіст, плавати, шпора, засипатись* тощо).

Лексеми молодіжного жаргону утворюються під впливом різноманітних факторів, серед яких особливо виділяються інтержаргон, кримінальне арго, власна інтерпретація серед молоді деяких термінів, вплив іноземних мов тощо.

Одиниці молодіжного сленгу можуть семантично дублювати поширені в інтержаргоні лексеми: «лимон» (мільйон грошових одиниць), «стріляти» (просити). Також у системі молодіжного сленгу можна виділяються синонімічні ряди, елементами яких є слова кримінального жаргону, які втрачають властиву їм первинну семантику: слово «чувак» (чоловік, хлопець) у молодіжному мовленні може вільно замінятися жаргонізмами «кент» (у кримінальному жаргоні це слово значить «друг») та «кореш» (у кримінальному жаргоні – «земляк»). Особливе місце у мовленні сучасної молоді посідає комп'ютерний сленг, який містить багато перекручених слів англійської мови («шутер» – гра-стрілялка), власне українські лексеми у новому значенні («злити» – переписати інформацію), а також усічені форми слів («вінди» замість Windows). Поширення

іншомовної лексики у сучасному українському мовному просторі спричинило до певної міри англізацію та русифікацію молодіжного сленгу. Результатом інтерпретації окремих слів англійської мови є сленгові новоутворення «хаза» (будинок, квартира), «мані» (гроші); російської мови – «тусівка» (компанія), «тормоз» (людина, яка повільно реагує на все) тощо. Іншомовне походження також мають сленгізми «кайф» (задоволення) та ін.

Таким чином, серед загальних особливостей молодіжного сленгу слід виділити метафоричність словоутворень; іронічне забарвлення лексем літературної мови, що у молодіжному мовленні набувають зовсім іншого значення; велику кількість вставних слів, що передають емоції розповідача; активне використання суфіксів заниженої емоційної оцінки; тяжіння до економії мовних засобів.

Література

1. Грабовий П.М. Український молодіжний сленг: сучасна картина світу. – К.: ПП Жовтий, 2009. – 60 с.
2. Мартос С.А. Молодіжний сленг: комунікативний аспект // Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія «Лінгвістика»: Збірник наукових праць. Випуск 2. – Херсон: Видавництво ХДУ, 2005. – С. 199 – 202.
3. Мосенкіс Ю. Феномен українського молодіжного сленгу (сутність, розвиток, контакти). – К.: Академія, 2009. – 79 с.
4. Словник українського молодіжного сленгу / Укл. С. Пиркало; за ред. Ю. Мосенкіса. – К.: АТ ВІПОЛ, 1998. – 84 с.
5. Ставицька Л. Арго, жаргон, сленг. – К.: «Критика», 2005. – 164 с.

ОСОБЛИВОСТІ МОВНОГО ЕТИКЕТУ СПІВРОБІТНИКІВ ОРГАНІВ ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ

Цебинога В.Ю., Цебинога О.Ю.

Науковий керівник – к. філол. н., доц. Режко В.А.

Харківський національний університет внутрішніх справ
(61060, Харків, пр. 50-річчя СРСР, 27, каф. українознавства,
тел.: (057)7398-073)

E-mail: rezhko_v_a@i.ua

Highlights the common challenges of military etiquette in their relationship with the speech etiquette and objectives of improving the culture of speech soldiers. Held sravnenitelny analysis of the regulatory framework of the rules and etiquette of language units in the professional activities of the

military and police. The problems of compliance with the linguistic etiquette in real bilingualism in carrying out their police duties in accordance with Ukrainian legislation on languages and departmental instructions of the Ministry of Internal Affairs of Ukraine.

У відповідності до чинного законодавства мовою професійного спілкування працівників і службовців Міністерства внутрішніх справ України є українська мова. На відміну від професійної мовленнєвої діяльності в інших галузях суспільного життя, у спілкуванні військовослужбовців та представників інших військових формувань, створених на законних підставах, згідно із статтею 29 Закону України «Про засади державної мовної політики» використовується лише державна мова. Вона є мовою статутів, документації, діловодства, команд та іншого статутного спілкування, хоча учасниками комунікації можуть бути представники різних регіонів країни, де поруч із державною використовуються мови національних меншин. Отже, однією з найбільш гострих проблем, пов'язаних із дотриманням мовного етикету в статутному спілкуванні військовослужбовців, лишається проблема чистоти української мови, усунення проявів міжмовної інтерференції на рівні орфоєпії, лексики, морфолого-синтаксичних форм.

У службовому спілкуванні військовослужбовців та представників силових структур МВС України між собою застосовуються вимоги «Статуту внутрішньої служби Збройних сил України» та «Стройового статуту Збройних сил України», якими передбачено взаємну повагу співрозмовників один до одного незалежно від звання та посади учасників комунікації, що передусім пов'язана із звертанням на «Ви». У статутах наводяться приклади, що орієнтують службовців на використання форм кличного відмінка іменників, поєднання рольових слів та слів увічливості із власними іменами. Слід відзначити, що в перших редакціях статутів під час звертання пропонувалися для використання як взаємозамінні іменники увічливості «пан» і «товариш», за явної переваги слова «пан». У подальшому цей іменник було вилучено із статутного спілкування й залишено слово «товариш». На нашу думку, таке рішення є доволі спірним, хоча його й можна виправдати військовими традиціями, що сягають доби запорізького козацтва, коли обидва іменники поєднувалися в одному зверненні «пане товаришу». Також слід зауважити, що деякі одиниці мовного етикету, запропоновані в статутах, мають істотні ознаки кальки з російськомовних текстів, такі як «здрастуйте», «бажаю здоров'я» тощо.

Заслужують на увагу вимоги військових статутів щодо спілкування військовослужбовців із представниками цивільного населення, оскільки в цьому випадку регламентації може підлягати тільки поведінка однієї із сторін комунікації. На наш погляд, такі вказівки мають занадто

узагальнений характер, оскільки містять лише вкрай приблизні вимоги: бути ввічливими у спілкуванні з іншими особами, виявляти особливу увагу до людей похилого віку, жінок і дітей, сприяти захистові честі й гідності громадян, додержанню громадського порядку тощо. Водночас можна зустріти й поради занадто деталізовані, як от поступатися місцем жінкам, дітям, людям похилого віку в громадському транспорті й подібне. Із урахуванням вимог сьогодення, коли контакти між військовослужбовцями й цивільним населенням значно позжавлилися, видається необхідним приділяти більше уваги прищепленню людям у формі певних стандартів фізичної й мовної поведінки, розрахованих на типові ситуації спілкування. Певним зразком для такого вдосконалення можуть стати «Правила поведінки та професійної етики осіб рядового та начальницького складу органів внутрішніх справ України», що більш розлого прописують вимоги до професійного мовлення співробітників під час спілкування із пересічними громадянами.

Порівняно із військовослужбовцями, мовленнєва діяльність співробітників поліції й органів внутрішніх справ має принципові відмінності. Передусім вони пов'язані з тим, що другим комунікантом у спілкуванні співробітника частіше за все є не колега, а представник цивільного населення. У відповідності до чинного законодавства громадяни України мають право спілкуватися з представниками влади не лише державною, а й мовами національних меншин. Зокрема в Харкові й Харківській області такою другою офіційною мовою, поруч з українською, є мова російська, отже мимоволі поліцейський задля успішного виконання своїх функцій має знати не лише державну, а й регіональну мову. Ці знання мають бути достатніми за рівнем не лише для усного спілкування, а й для оформлення процесуальних документів, оскільки регіональна мова, як і державна, є мовою судочинства.

Обов'язкова двомовність сучасного українського поліцейського є вимушеним, але необхідним явищем цієї професії, що подвоює вимоги до мовних знань і навичок її представників передусім у царині мовного етикету. Оскільки кожний національний мовний етикет має свою природу, особливості й коріння, успішна діяльність співробітника органів внутрішніх справ значною мірою залежить від рівня його загальної та мовної культури, володіння нормами мовного етикету.

Література

1. Антоненко-Давидович Б. Як ми говоримо. – К.: Либідь, 1991. – 256 с.
2. Культура української мови. Довідник. – К.: Либідь, 1990. – 304 с.
3. Пономарів О.Д. Стилїстика сучасної української мови: підручник. – Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2000. – 248 с.

4. Правила поведінки та професійної етики осіб рядового та начальницького складу органів внутрішніх справ України. – К., 2012. – <http://www.mvs.gov.ua/mvs/control/kyiv/uk/publish/article/86249>
5. Статут внутрішньої служби Збройних сил України. – К., 1999. – <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/548-14>
6. Стройовий статут Збройних сил України. – К., 1999. – <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/549-14>

**«УКРАЇНСЬКА ПИСЕМНІСТЬ, МОВА, КУЛЬТУРА В
МИНУЛОМУ ТА СЬОГОДЕННІ»**

Матеріали VII Студентської міжвузівської науково-практичної
конференції

Відповідальний випусковий:

В.Л. Циганенко

Редакційна колегія:

Т.М. Кравченко
І.В. Кривушкіна
О.В. Янова
А.В. Сергієва

Матеріали збірника друкуються в авторському варіанті

